

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Henna Mariaana Mattila

KORVAAVA VANHEMMUUS

Sosiaali- ja terveysala

2010

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Henna Mattila
Opinnäytetyön nimi	Korvaava vanhemmuus
Vuosi	2010
Kieli	suomi
Sivumäärä	70 + 4 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia yhden vanhemman perheen vanhempien saamaa tukea. Työssä tutkittiin millaista tukea vanhemmat saavat toisilta aikuisilta lastensa kasvatustyössä. Tavoitteena oli selvittää ketkä aikuiset ja millä tavoin paikkaavat puuttuvan vanhemman paikkaa perheessä, jossa etävanhempaa ei ole, tai hän on vain vähäisesti läsnä lasten elämässä.

Tutkimusaineisto on kerätty kahdesta eri ryhmästä. Toinen ryhmistä on Vaasan Setlementtiyhdistyksen Taimitarha-toiminnan yksinhuoltajien äitiryhmä ja toinen ryhmistä on Seinäjoen yksin- ja yhteishuoltajien olohuone ryhmä.

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kirjallista haastattelua. Aineisto koostuu yhteensä seitsemästä haastattelusta. Tutkimus oli laadullinen. Aineiston analyysi oli aineistolähtöistä. Analyysissä pyrittiin tuomaan haastatteluista esiin nousseiden teemojen kautta ymmärrystä yhden vanhemman perheen arjesta, lapsen ympärillä olevista korvaavista vanhemmista, sekä heidän roolistaan ja tehtävistään lapsen elämässä. Vaikka vastaajia oli vähän, löytyi vastauksista selvästi samankaltaisuuksia.

Aineistosta piirtyi esiin vanhemman ympärillä oleva verkosto, joka on mukana tukemassa vanhempaa lapsen kasvatustyössä. Verkoston tärkeimmiksi ihmisiksi osoittautuivat vanhemman oma perhe sekä sukulaiset. Korvaavat vanhemmat ovat apuna monella tavalla niin lapsen kuin äidinkin elämässä ja arjessa. Suhde heihin on läheinen ja elämä olisi kovin vaikeaa ilman heitä.

Korvaava vanhemmuus on tärkeä asia, joka auttaa lasta kasvamaan tasapainoiseksi yksilöksi aikuisten tukemana, mutta samalla sitä toteuttavat ihmiset toimivat myös vanhemman tukijoukkona ja auttavat jaksamaan.

Asiasanat vanhemmuus, yksinhuoltajaperheet, sosiaaliset verkostot, tukeminen, kasvatus

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Author	Henna Mattila
Title	Replacing the Absent Parent
Year	2010
Language	Finnish
Pages	70 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this bachelor's thesis was to study the support parents in single-parent families receive. The aim was to study what kind of support these parents get from other adults in raising their children and to find out who the adults, that help the single parents are and how they replace the absent parent, who either does not exist at all or is present only a little.

The material has been collected in two different groups: one in Vaasa (Vaasa Settlement Association) and one in Seinäjoki (a group for single parents)

The material was collected with a written interview. The number of interviews was seven. The study was qualitative and the analysis material-oriented. The aim with the analysis was to describe, through different themes, the everyday life of a single parent, and to see who the adults replacing the absent parent are. The focus was also on the role of these adults in the child's life. Although the number of respondents was little, there were many similarities in the respondents' answers.

The material showed that there is a network of adults around the single parent and they support the parent in bringing up the child. Most important people in this network are the parent's own family and relatives. The adults that replace the absent parent are present in many ways in the everyday lives of both the child and the parent. The relationship to them is close and the life would be very hard without them.

Replacing the absent parent is very important and it helps the child to grow into a balanced adult. At the same time the single parent gets support and receives resources that help him/her to go on and manage.

Keywords   Parenthood, single-parent families, social networks, support, upbringing

SISÄLLYS

<i>1 JOHDANTO.....</i>	<i>5</i>
<i>2 VANHEMMUUS.....</i>	<i>7</i>
<i>2.1 Psykologinen vanhemmuus vanhemmuuden tärkeimpänä osana.....</i>	<i>8</i>
<i>2.2 Vanhemmuuden roolikartta.....</i>	<i>9</i>
<i>2.3 Vanhemmuuden uudelleen muotoutuminen erotilanteessa.....</i>	<i>12</i>
<i>2.4 Sosiaalinen tuki ja yhteisöllinen kasvatus vanhemmuuden tukena.....</i>	<i>13</i>
<i>3 YHDEN VANHEMMAN PERHE – ÄIDIN VAI ISÄN?.....</i>	<i>16</i>
<i>3.1 Yksinhuoltajuus.....</i>	<i>16</i>
3.1.1 Yksinhuoltajuuden määrittely.....	16
3.1.2 Yksinhuoltajan arki.....	17
<i>3.2 Isälle vai äidille?.....</i>	<i>18</i>
<i>3.3 Äiti lapsen elämässä.....</i>	<i>20</i>
<i>3.4 Isä lapsen elämässä.....</i>	<i>21</i>
<i>3.5 Lopuksi.....</i>	<i>23</i>
<i>4 LAPSEN OIKEUS MOLEMPIIN VANHEMPIIN.....</i>	<i>25</i>
<i>4.1 Suomen lainsäädäntö ennen ja nyt.....</i>	<i>25</i>
<i>4.2 Lapsen oikeuksien sopimus.....</i>	<i>27</i>
<i>5 TYÖSSÄ HAASTATELLUT RYHMÄT.....</i>	<i>29</i>
<i>5.1 Vaasan Setlementtiyhdistyksen Taimitarhan yksinhuoltajat.....</i>	<i>29</i>
<i>5.2 Yksin- ja yhteishuoltajien olohuone.....</i>	<i>30</i>
<i>6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT.....</i>	<i>32</i>
<i>7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....</i>	<i>33</i>
<i>7.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruumenetelmä.....</i>	<i>33</i>
<i>7.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi.....</i>	<i>34</i>
<i>8 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....</i>	<i>38</i>

8.1 Vastaajien taustatiedot.....	38
8.2 Perhe ilman toista vanhempaa.....	39
8.2.1 Toisen vanhemman puuttumisen näkyminen lapsen arjessa.....	39
8.2.2 Isän puuttumisen näkyminen perheessä.....	41
8.2.3 Isän puuttumisen tukeminen.....	42
8.2.4 Poika ilman isää ja tyttö ilman äitiä.....	43
8.2.5 Toisen vanhemman puuttumisen näkyminen lapsen eri elämänvaiheissa.....	45
8.2.6 Miehen ja naisen roolin löytyminen lapsen lähipiiristä.....	46
8.3 Verkosto vanhempien ympärillä.....	46
8.3.1 Verkostokartan täyttäminen ja tulkinta.....	47
8.3.2 Koonti vanhempien verkostoista.....	47
8.4 Miksi kyseiset ihmiset ovat nimettyinä verkostossa?.....	49
8.5 Mikä on vaikuttanut lapsen ja aikuisen suhteen syntymiseen?.....	51
8.6 Asiat joissa korvaavat vanhemmat auttavat.....	54
8.7 Ammatillaiset korvaavina vanhempina.....	56
8.8 Kolme tärkeintä ihmistä lapsen elämässä äidin itsensä lisäksi.....	58
8.8.1 Nimetyt ihmiset.....	58
8.8.2 Perusteet joilla nimetyt ihmiset valittiin.....	59
8.9 Vanhempien lisäaputoiveet	60
8.10 Omat vahvuudet ja aputoiveet vanhemmuuden roolikartasta hahmotettuna	61
<i>9 JOHTOPÄÄTÖKSET.....</i>	<i>65</i>
<i>10 POHDINTA.....</i>	<i>68</i>
<i>LÄHTEET.....</i>	<i>71</i>
<i>LIITELUETTELO.....</i>	<i>75</i>

1 JOHDANTO

Perinteisten perherakenteiden muutoksien, sekä entisajan yhteisöllisen kasvatustyylin heikkenemisen myötä, yhä useampi vanhempi jää kasvatustyössään yksin lastensa kanssa. Kasvattajia lapsen ympärillä on entisaikoja vähemmän, samalla kun itse kasvatustyön määrä on kasvanut muuttuneessa maailmassa. Vanhempi joutuu törmäämään usein kysymykseen siitä, kuka täyttäisi puuttuvan tai harvoin lasten tapaaman vanhemman paikkaa? Mistä yhden vanhemman perheen lapset ylipäätään jäävät paitsi, vai jäävätkö he?

Yhden vanhemman perheissä roolimalleista puuttuu toinen, joko äiti tai isä. Miesten ja naisten käyttäytymismallit saattavat erota toisistaan esimerkiksi tunteiden näyttämisen taholla. Tästä syystä jotkut lapsen käyttäytymismallit saattavat ikään kuin jäädä jollain muotoa vajaiksi. Parhaassa tapauksessa yhden vanhemman perheen äidillä tai isällä on ympärillään tukiverkosto, joka auttaa lasten kasvatustyössä. Lasten elämässä läheisesti saattavat olla mukana esimerkiksi isovanhemmat, kummit, vanhemman uusi puoliso, läheiset naapurit, tai vaikkapa tärkeän roolin saanut lasten perhepäivähoitaja. Ihanteellisessa tapauksessa tällaisia henkilöitä voitaisiin kutsua korvaaviksi vanhemmiksi. Toisin sanoen henkilöiksi, jotka paikkaavat puuttuvan vanhemman osuutta lasten elämässä. He ovat mukana lasten arjen kasvatustyössä toteuttamassa niitä asioita, joita ilman lapsi muutoin jäisi toisen vanhemman puuttuessa. Asioiden ei tarvitse olla suuria ollakseen merkittäviä. Tärkeää voi olla esimerkiksi se, että naapuri auttaa perheen lapsia aina tarvittaessa korjaamaan mopoa tai vaihtamaan rikkoutunutta pyörän kumia. Läheinen tati saattaa olla se henkilö, jonka kanssa perheen tytär viettää aika ajoin tyttöjen päivää vaateliikkeitä kierrellen ja tyttöjen juttuja jutellen. Esimerkkejä voisi keksiä loputtomiin. Tiivistäen tästä on siis kyse siinä, mitä tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan korvaavalla vanhemmuudella. He ovat varsinaisen vanhemman tehtävää täydentäviä ja tukevia, lapsen elämässä olevia aikuisia.

Tutkimusta asian tiimoilta on tehty vähän, jos ollenkaan, ja työssä erityisenä haasteena, mutta samalla myös mielenkiinnon herättäjänä, onkin toiminut asiaan

liittyvän materiaalin ja tiedon vähyys. Keskustelua aiheesta kuitenkin käydään tilanteessa olevien vanhempien kesken, joka minuakin aiheetta innoitti tutkimaan ja lähemmin tarkastelemaan.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan aluksi aiheeseen liittyvää teoriaa vanhemmuudesta sekä yhden vanhemman perheestä, käsittäen yksinhuoltajuuden määrittelyä, sekä isyyteen ja äitiyteen paneutumista. Lisäksi perehdytään lapsen oikeuteen molempiin vanhempiinsa lainsäädännön ja lapsen oikeuksien kautta. Työssä haastatteluun ovat olleet vastaamassa Vaasan Setlementtiyhdistyksen Taimitarhan yksinhuoltajaryhmä, sekä Seinäjoen yksin- ja yhteishuoltajien olohuone ryhmä. Kappaleessa viisi kerrotaan lyhyesti molempien ryhmien taustaa.

Kappaleessa kuusi tutustutaan itse tutkimuksen varsinaisiin tutkimusongelmiin, jonka jälkeisessä kappaleessa seitsemän kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta. Tämän jälkeen esitetään varsinaiset haastatteluista koostetut tutkimustulokset. Työn lopussa ovat vielä tutkimuksen johtopäätökset sekä tutkijan pohdinta.

2 VANHEMMUUS

Mitä on vanhemmuus? Vanhemmuus voidaan yksinkertaisimmillaan nähdä niiksi toimiksi, joita vanhemmat tekevät pitääkseen huolta lapsistaan. Vuosisatojen aikana vanhempien toimiminen omassa roolissaan on muuttunut paljon, mutta silti tärkein vanhemmuuden päämäärä on pysynyt perimmiltään samana. Vanhemmuudessa mahdollistetaan lapsista kasvavan kyvykkäitä ja välittäviä aikuisia, jotka pystyvät toimimaan hyvin yhteiskunnassamme. (Balter & Tamis-LeMonda 1999, 339.) Tapani Tölli toteaaakin osuvasti, että: ”vanhempien vastuu lapsista on koko yhteiskunnan toimivuuden kannalta yksi avainasia.” (Salminen 2005, 136).

2.1 Psykologinen vanhemmuus vanhemmuuden tärkeimpänä osana

Kehittyäkseen ehjäksi ja vahvaksi yksilöksi, tarvitsee lapsi vanhemman huolehtimaan hänestä. Lapsi tarvitsee ensinnäkin ruokaa, hoitoa ja suojelua. Hän tarvitsee älyllisiä virikkeitä ja kannustusta kiinnostumaan ympäristöstään. Lapsi tarvitsee apua havaintojensa ja tunteidensa ymmärtämisessä ja jäsentämisessä. Aikuisen ohjausta tarvitaan erilaisten viettien, kuten seksuaalisuuden ja aggressiivisuuden, hallitsemisessa ja muovaamisessa. Vanhempi toimii samastumismallina lapsen rakentaessa toimivaa moraalista tietoisuutta. Ennen kaikkea lapsi tarvitsee tunnetta tulla hyväksytyksi, arvostetuksi ja toivotuksi perheenjäseneksi. Lapsen myönteisessä kehittämisessä tärkeäksi muodostuvat molemminpuolinen kiintymys lapsen ja vanhemman välillä, sekä luontaisten taipumusten kehittämiseen rohkaiseminen. Vanhempaa, joka pystyy tarjoamaan lapselle nämä puitteet kasvamiseen ja kehittämiseen, voidaan kutsua lapsen psykologiseksi vanhemmaksi. (Valkonen 1995, 6.)

Jotta aikuisesta tulee lapsen psykologinen vanhempi, tarvitsee hän päivittäistä kanssakäymistä lapsensa kanssa, jaettua läheisyyttä ja yhteisiä kokemuksia. Psykologisessa vanhemman roolissa voi siis olla kuka tahansa lapsesta huolehtiva aikuinen, mutta ei passiivinen tai poissaoleva aikuinen, olipa hänen biologinen tai laillinen suhteensa lapseen mikä hyvänsä. (Valkonen 1995, 6-7.)

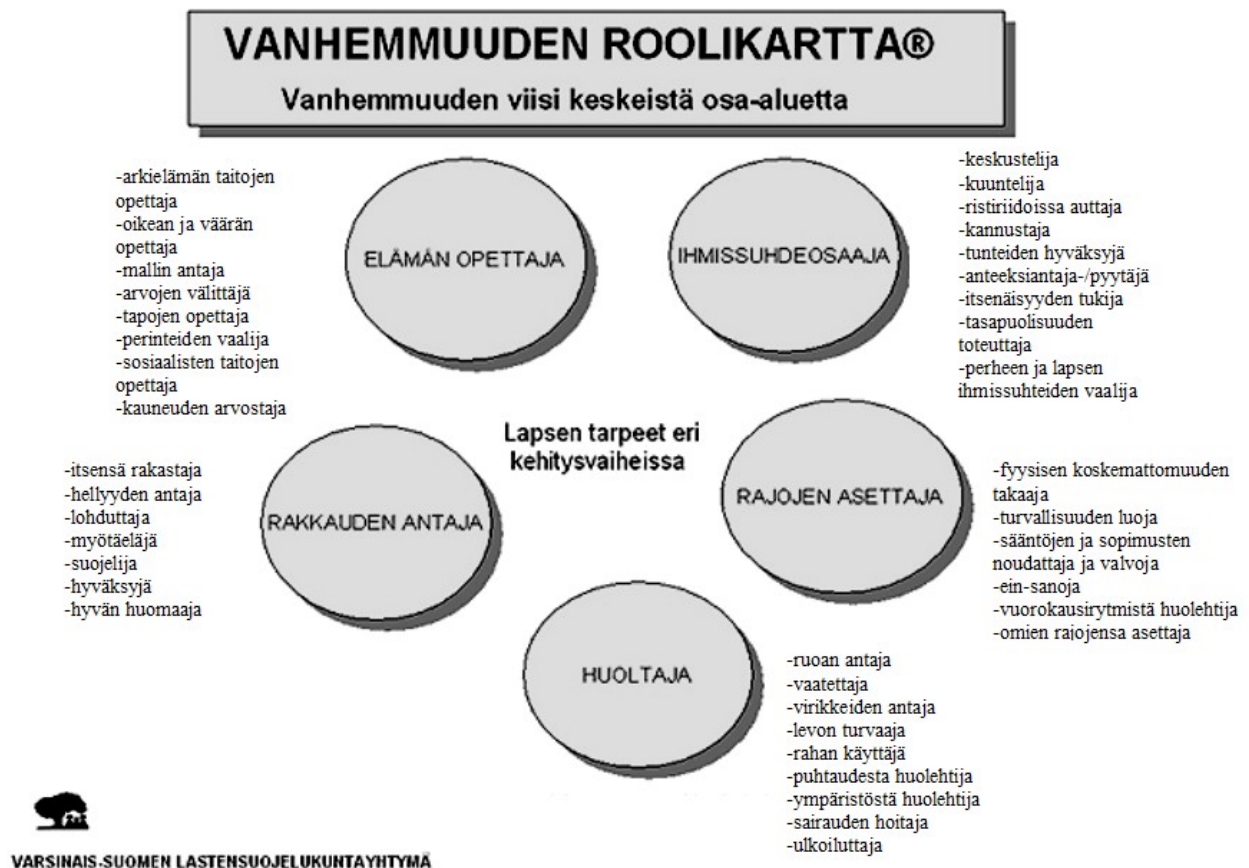

Yleensä biologisella vanhemmalla on vaistomainen ja myönteinen side lapseensa. Lapselle puolestaan biologiset tosiasiat hänen ja aikuisen välillä eivät ole niin merkittäviä, että ne johtaisivat automaattiseen tunnesiteeseen. Lapsen kiintymys pohjautuu sitä vastoin jokapäiväiseen kanssakäymiseen ja huolenpitoon. Nämä asiat synnyttävät lapsessa sen tunteen, että aikuinen on hänen vanhempansa. (Valkonen 1995, 6-7.)

Psykologista vanhemmuutta voidaankin siis tarkastella vanhemmuuden syvimpänä ja tärkeimpänä osa-alueena juuri siksi, että lapsen näkökulmasta se on niin tärkeä. Muina vanhemmuuden osa-alueina voimme erottaa lisäksi myös edellä mainitun biologisen ja laillisen, eli juridisen vanhemmuuden sekä näiden lisäksi sosiaalisen vanhemmuuden. Näitä osa-alueita tarkastellaan lähemmin isyyttä käsittelevässä kappaleessa 3.4 Isä lapsen elämässä.

2.2 Vanhemmuuden roolikartta

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän perhetukikeskuksen henkilökunnan projektityön tuloksena on syntynyt vanhemmuuden roolikartta, joka auttaa jäsentämään vanhemmuuden sisältöä. Roolikarttaan on määritelty viisi erilaista vanhemmuuden pääroolia: huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, sekä rajojen asettaja. Päärooleilla puolestaan on omat kuvassa esiintyvät alaroolinsa, jotka ovat ikään kuin pääroolissa esiintyviä ominaisuuksia. Roolikartan mukaan vanhempi toimii yleensä yhtä aikaa näissä kaikissa erilaisissa rooleissa. (Terveyskirjasto 2010.) Roolit eivät sinänsä ole tarkoitettu paremmuusjärjestys tai tärkeysjärjestykseen asetettavaksi, vaan kaikkia rooleja tarvitaan lapsen tasapainoisessa kasvatuksessa.

Kuva 1. Vanhemmuuden roolikartta. (Sosiaaliportti 2010)

Rooleista *huoltajuus* toimii kaiken perustana. Lapsi tarvitsee ruuan antajaa, puhtaudesta huolehtijaa, vaatettajaa, levon turvaajaa sekä sairaudenhoitajaa. (Terveyskirjasto 2010.) Huoltajuus voidaankin nostaa vanhemmuuden tärkeimmäksi osuudeksi ja pohjaksi, sillä loppu viimeksi se takaa lapsen selviytymisen. Vuonna 2006 toteutetussa viides- ja kuudesluokkalaisten haastattelussa hyvästä vanhemmuudesta nostavat lapsetkin esiin vanhempien tärkeimmäksi tehtäväksi huolenpidon, jota lapset pitävät vanhemman perusvelvollisuutena (Valkonen 2006, 39).

Rakkauden antaminen puolestaan on vähintäänkin yhtä tärkeää kuin huoltaminen. Vanhemmuudessa kiintymyssuhde omaan lapseen kasvaa hoitamisen myötä. Tärkeänä tässä asiassa voidaankin nähdä esimerkiksi se, että molemmat

vanhemmat ovat alusta lähtien mukana lapsen hoitamisessa ja arkipäivän elämässä. (Terveyskirjasto 2010.)

Elämän opettaminen on taitojen siirtämistä ja arvojen opettamista lapselle. Tärkeänä korostuu lapselle osoitettu arvostus. Hänen kykynsä tulee nähdä realistisesti, eikä lasta pidä nolata tai sivuuttaa. Lapsi on mallioppija, joka oppii vanhemmaltaan esimerkiksi kunnioittamaan toisia ihmisiä tai huolehtimaan omista tavaroistaan. (Terveyskirjasto 2010.)

Ihmissuhdeosaajana vanhempi opettaa ja näyttää lapselleen, miten toisten ihmisten kanssa toimitaan. Miten osoitetaan välittämistä tai rakkautta? Entäpä miten pärjätään negatiivisten tunteiden kanssa? Tai miten toimitaan riitatilanteissa? (Terveyskirjasto 2010.)

Rajojen asettajana vanhempi huolehtii lapsen turvallisuudesta. Säännöt, rutiinit ja toistot tuovat turvaa. Rajat estävät pahojen asioiden tapahtumisia, kuten kivun tai uhan pääsyn lapsen elämään. (Terveyskirjasto 2010.)

Vanhemmuuden roolikartan eri roolit korostuvat usein erityisellä tavalla lapsen tietyissä elämän vaiheissa. Esimerkiksi huoltajuuden rooli korostuu eritoten lapsen ollessa pieni ja kykenemätön vielä selviytymään yksin, kun taas rajojen asettajan rooli korostuu lapsen tullessa murrosikään, jolloin rajoja kokeillaan ja rikotaan.

Roolit voivat olla joko ylikehittyneitä, sopivasti kehittyneitä, alikehittyneitä tai toisinaan puuttua kokonaan. Tavoitteena ovat sopivasti kehittyneet roolit. Mikäli vanhempi omaa jonkin roolin ylikehittyneenä, hän ei toimi lapsen kehitystason edellyttämällä tavalla ja jokin toinen rooli jää tuolloin alikehittyneeksi tai kokonaan puuttumaan. Mikäli toisella vanhemmista on jokin ylikehittynyt rooli, toiselle vanhemmalle ei jää enää lainkaan tilaa toteuttaa tätä roolia. Keskeisimmät roolit kypsyvät vanhemmuuden myötä ja ne kehittyvät suhteessa ja vuorovaikutuksessa lapseen. Vanhemmuuden rooleja voi kehittää ja omaksua läpi koko elämän. (Airola & Tarsalainen 2003, 34-36.)

2.3 Vanhemmuuden uudelleen muotoutuminen erotilanteessa

Eroamisessa lapsen äiti ja isä joutuvat uudelleenmuotoilemaan omaa vanhemmuuttaan. Vanhemmuuden uudelleen muotoutumisessa eroa näyttäisi olevan sillä, millä tavalla eroaminen on tapahtunut. Pitkään eroamista harkinneet vanhemmat ovat yleensä pohtineet eroa nimenomaan vanhemmuuden kysymyksinä ja lastensa näkökulmasta. Eron tullessa yllätyksenä, laittaa se puolestaan vanhemmuuden sekä koko perheen dynamiikan koetukselle. (Kääriäinen 2008, 82.)

Lasten edun toteutumisen vuoksi olisi vanhempien kuitenkin tärkeää ymmärtää, että eronkin jälkeen vanhemmuus on jaettua yhteispeliä. Vanhemmat, jotka pystyvät tämän tosiasian ymmärtämään, kykenevät yleensä paremmin myös jatkamaan yhteistoimintaa entisen puolisonsa kanssa. Heillä on paremmat edellytykset pitää parisuhteeseen ja sen päättymiseen liittyvät tunteet erillään vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Hylätyksi ja loukatuksi tuleminen tunteet eivät näin pääsee hallitsemaan vanhemmuutta värittäväksi tunteeksi. Sitä vastoin vanhemmat, jotka kertovat vaikeuksista toteuttaa edelleen yhteistä vanhemmuutta tai hyväksyä toisen vanhemman mukanaolo lapsensa arjessa, vanhempana olemisen liittyi vielä voimakkaasti parisuhteen päättymiseen. Parisuhteessa tapahtuneet loukkaukset siirtyivät suoraan vanhampana olemiseen ja sitä kautta osittain myös lasten kannettaviksi. (Kääriäinen 2008, 96.) Anne ja Toivo Rönkän isyyttä käsittelevässä teoksessa kerrotaan kuinka tietoa on saatu myös siihen liittyen, että isän ja äidin välillä vallinnut jännitys saattaa siirtyä vähitellen isän ja lapsen väliseksi jännitykseksi, joka on luonteeltaan pysyväisempää. Vaikka riidan selvittyä isä ja äiti pystyisivät selvittämään välinsä, on ongelma saattanut siirtyä isän ja lapsen väliseksi riippuen riitatilanteesta ja perheen vuorovaikutuksesta. (Rönkä & Rönkä 1994, 330.)

Eropäätöksen tehnyt vanhempi voi kokea vanhemmuudessaan syyllisyyttä. Syyllisyyden tunteet liittyvät omaan väsymykseen ja ajanpuutteeseen, sekä tunteeseen, että on hajottanut perheen ja tehnyt oman valinnan yrittää pärjätä yksin lasten kanssa. Kun arkea on eletävä yksin, ei ehkä ehdi toteuttaa sellaista vanhemmuutta, jota itse pitää tärkeänä ja oikeana. Toisaalta taas ilman lapsiaan

asuvat vanhemmat kokevat syyllisyyttä sitä tosiasiaa kohtaan, etteivät pysty olemaan tukena lastensa arjessa. Yksin jäädessä toisen kaipaaminen, sekä yksinäisyyden ja epävarmuuden tunne ilmenee usein aivan arkisissa tilanteissa, joissa perheessä on ollut vahva roolijako. Vanhempi joutuu opettelemaan täysin uusia taitoja ja asioita, kuten polttopuiden tekeminen, pyörän huolto, lapsen vaatetus tai ruokailu, vaippojen valinta tai lapsen unirytmien järjestyksen vanhempana. Monesti juuri ero konkretisoi perinteisten sukupuoliroolien työnjaon ja auttaa toisaalta purkamaan ja tarkastelemaan sitä. (Kääriäinen 2008, 83-85.)

Toisinaan saattaa käydä myös niin, että eron myötä oman tai toisen vanhemmuuden löytyminen antaa voimia ja innostaa. Yllätyksenä saattaa tulla se, että eron myötä vanhemmuus onkin jaettua ja se saattaa jopa vahvistua. Toisille vanhemmuuden yhteisyys konkretisoi vasta eron myötä. Toisaalta kun energiaa ei tarvitse enää käyttää toimimattoman parisuhteen huomioimiseen ja hoitamiseen, saattaa vanhemmuuteen panostaa aivan uudella tavalla. (Kääriäinen 2008, 82, 86.)

2.4 Sosiaalinen tuki ja yhteisöllinen kasvatus vanhemmuuden tukena

Sosiaalinen tuki ja sosiaalisen verkoston laajuus ovat yhteydessä toimivaan vanhemmuuteen. Sosiaalisella verkostolla viitataan erilaisten tuttavien määrään joiden kanssa vanhempi voi viettää aikaa ja tehdä asioita yhdessä. Rajoittunut verkosto tai vanhemman sosiaalinen eristyneisyys ovat yhteydessä vakaviinkin perheen sisäisiin ongelmiin, kuten esimerkiksi lasten pahoinpitelyyn. Sosiaalista tukea on luokiteltu kahden erilaisen käsitteen alle, emotionaaliseen ja instrumentaaliseen tukeen. Emotionaalinen tuki viittaa läheisiin ihmisiin, joiden kanssa vanhemmalla on mahdollisuus jakaa henkilökohtaisia ja tärkeitä asioita sekä tunteita. Instrumentaalinen tuki puolestaan viittaa käytännön apuun, asioihin kuten kotityö- ja lastenhoitoapuun tai taloudelliseen tukeen. (Leinonen 2004.)

Ei siis ole lainkaan yhdentekevää, kuinka paljon vanhemman ympärillä pyörii ihmisiä, jotka ovat valmiita auttamaan apua tarvittaessa. Avun saanti vaikuttaa vanhemman kautta suoraan lasten elämään. Hyvän sosiaalisen verkoston omaavalla vanhemmalla on enemmän voimavaroja toteuttaa myös lapsilleen

toimivaa vanhemmuutta. Tämän on todennut myös Anne Skevik, joka käytännön esimerkiksi toteaa yksinhuoltajien olevan tänä päivänä epäedullisessa asemassa vaativilla työmarkkinoilla. Yksinhuoltajien joustavuutta rajoittaa heidän hoivavalevollisuutensa omiin lapsiinsa. Ilman sosiaalista verkostoa tai joustavuutta työnantajan puolesta saattaa tilanne pakottaa yksinhuoltajan valitsemaan ”hoivaköyhyyden ja köyhyyden” välillä ja jättämään työpaikkansa. (Forssen, Haataja & Hakovirta 2009, 182.)

Sosiaalisen verkoston antamaa tukea voidaan toisaalta myös tarkastella suoraan lapsen näkökulmasta. Lapselle tuttu aikuinen voi olla hänelle korvaamaton tuki silloin kun kotona on vaikeaa. Esimerkiksi päiväkodin hoitotäti voi olla lapsen kallio silloin, kun kotona perustukset horjuvat. (Mäkijärvi 1995, 65.) Kodin ulkopuolisen tukea antavan ihmissuhteen merkitys lapsen ja nuoren elämässä on on tullut esille myös tutkimuksissa. Tutkittaessa tapauksia, joissa huonoista perheolosuhteista tulleista lapsista yksi on selvinnyt sisaruksiaan paremmin, on asiaa pystytty selittämään osittain sillä, että lapsella on ollut tärkeitä ihmissuhteita kodin ulkopuolella. Usein tämä ihmissuhde on liittynyt esimerkiksi harrastukseen. Lapsella on ollut lähipiirissä joku tärkeä aikuinen, kuten läheiseksi tullut tuttu sekä omaan ikäryhmään kuuluva ystävä. Tällaisista henkilöistä on muodostunut lapselle luonnollisia tukihenkilöitä jotka ovat auttaneet myönteisessä kehityksessä ja selviytymisessä. (Rönkä & Rönkä 1994, 380.)

Puhuttaessa sosiaalisesta tuesta, voimme viedä käsitteen vielä hieman laajemmaksi ja ottaa mukaan vielä yhteisöllisen kasvatuksen. Yhteisöllisen kasvatuksen perusajatus on, että kasvatusta kuuluu koko lapsen lähiyhteiskunnalle, vaikka päävastuun kasvattamisesta kantavatkin vanhemmat. Vanhemmat valtuuttavat ja velvoittavat muitakin aikuisia puuttumaan lastensa tekemisiin. Yhteisöllisessä kasvatuksessa vanhemmuutta vahvistetaan tukiverkoston avulla, jolla esimerkiksi ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä ja erityistoimenpiteiden tarvetta. Tärkeää on, että kasvattajayhteisöllä olisi kykyä löytää keskenään yhteiset kasvatusarvot- ja periaatteet. Ideana on, että niin lapsia kuin vanhempiakaan ei jätetä yksin. Lapsille tärkeää onkin sen luottamuksen oppiminen, että tarvittaessa aikuiset puuttuvat heidän tekemisiinsä. (Airola &

Tarsalainen 2003, 29, 40-41.) Yksi vahvan sosiaalisen pääoman merkki onkin niin sanottu yhteisöpystyvyys. Yhteisöpystyvyydellä tarkoitetaan sitä, että naapuruston ihmiset puuttuvat lasten ei-sallittuun toimintaan. On todettu, että tällaisella epävirallisella sosiaalisella kontrolloinnilla on lapsen kehitykseen merkittävä vaikutus. (Salminen 2005, 61.)

Sosiaalisen tuen ja yhdessä kasvattamisen yhteydessä, voidaan käsitellä myös ajatusta yhteisvastuullisesta vanhemmuudesta. Jaettu vanhemmuus tarkoittaa kummankin vanhemman sitoutumista lapsen hoivaan ja huolenpitoon. Jaettu vanhemmuus voitaisiin kuitenkin nähdä myös laajempänä käsitteenä, jolloin vastuu voisi vanhempien lisäksi jakautua myös muille aikuisille, kuten sukulaisille ja ammattilaisille. Yhteisvastuullisen vanhemmuuden avulla voitaisiin pyrkiä myös muuttamaan kulttuurillisesti ahtaita perhearvoja, kuten harmonisen ydinperheen ensisijaisuutta muihin perheratkaisuihin nähden. (Nousiainen 2004, 61.)

3 YHDEN VANHEMMAN PERHE – ÄIDIN VAI ISÄN?

Mikäli lapsen vanhemmat eivät asu yhdessä tai päätyvät parisuhteessaan eroon, on heidän tehtävä päätös niin huoltajuussuhteen muodosta kuin siitäkin kumman luona lapsi tulee asumaan. Lapselle molemmat vanhemmat ovat tärkeitä, mutta tänä päivänä eivät kuitenkaan itsestäänselvyyksiä. Vielä nykyäänkin lapset päätyvät useimmiten äidilleen. Sekä isän että äidin roolilla on kuitenkin omia tärkeitä merkityksiä lapsen elämässä.

3.1 Yksinhuoltajuus

Vaikka viimeisten vuosikymmenien aikana ovat avioerot lisääntyneet hurjasti, värityy termi ”yksinhuoltaja” mielestäni edelleen mielissämme helposti enemmän negatiivisena kuin positiivisena ilmaisuna. Kuitenkaan kaikki yksinhuoltajat itse eivät näe omaa paikkaansa niin kurjana kuin se monissa kertomuksissamme esittäytyy. Huoltosuhteessa tärkeimmäksi asiaksi lopulta kuitenkin nousee lapsen parhaaksi tehty valinta.

3.1.1 Yksinhuoltajuuden määrittely

Kun toinen vanhemmista jää yhden tai useamman lapsen kanssa yksin, tulee hänestä lastensa yksinhuoltaja. Yksinhuoltajaksi päädytään esimerkiksi toisen vanhemman kuolemantapauksen tai avioeron kautta. Yksinhuoltajalla on yksin vastuu kaikissa lasta koskevissa asioissa. Yksinhuoltajasta puhuttaessa käytetään usein myös termiä lähivanhempi, joka viittaa siihen, että lapset asuvat hänen luonaan. Hänen ei tarvitse kysyä mahdolliselta etävanhemmalta (lasta tapaava vanhempi) tämän mielipidettä lasta koskevissa asioissa. Etävanhemmalla ei ole pääsääntöisesti myöskään oikeutta saada suoraan viranomaisilta, kuten esimerkiksi koulun terveydenhoitajalta, lasta koskevia tietoja ilman lähivanhemman suostumusta. Etävanhemmalla ei ole myöskään oikeutta allekirjoittaa ilman lähivanhemmalta saatua valtakirjaa lasta koskevia asiakirjoja. (Lapsen huolto- ja tapaamissopimuksesta sekä elatusturvasta 2010, 4-5.) Termit etä- ja lähivanhemmuus eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että lähivanhempi olisi aina

yksinhuoltajan asemassa, vaan ne viittaavat enemmänkin lapsen asumisjärjestelyyn.

Monesti on myös tilanteita, joissa vanhemmat toimivat lastensa yhteishuoltajina, omaten näin ollen yhtäläisen oikeuden lapsiin ja heidän asioihinsa. Mikäli yhteishuoltajuuden etävanhempi kuitenkin asuu kaukana tai tapaa lapsia harvoin, on lähivanhempi lähestulkoon yksinhuoltajuutta vastaavassa asemassa. Toisinaan yksinhuollon sopimuksia tehdään tällaisen käytännönläheisyydenkin vuoksi. Mikäli vanhemmat eivät pysty ratkaisemaan lapsen huoltoa yhteisymmärryksessä, päättää lapsen huollosta tuomioistuin (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361). Kuitenkin vain 5-10 prosenttia tapauksista joudutaan ratkaisemaan näin (Forssen ym. 2009, 137). Vanhemmat voivat myös halutessaan vahvistaa valitsemansa järjestelyt sosiaalitoimessa allekirjoittamalla lapsen huollonsopimuksen. Mikäli sopimuksen teossa ei kuitenkaan löydetä yhteisymmärrystä, on lapsen mielipide selvitettävä, sikäli kun se on lapsen ikään ja kehitystasoon nähden mahdollista. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.) Huoltosuhde tulisi kuitenkin päättää mahdollisimman nopeasti, sillä tutkitusti vanhempien jatkuvat erimielisyydet lapsen huollosta ja tapaamisesta ovat lapselle vahingollisia (Forssen ym. 2009, 137).

3.1.2 Yksinhuoltajan arki

Perherakenteita tutkiessa on havaittu, että useimmiten vanhemmuus toimii yksinhuoltajaperheissä huonommin kuin kahden vanhemman perheissä. Yksinhuoltajilla on esimerkiksi huonommat mahdollisuudet valvoa lastensa tekemisiä ja kaksinhuoltajaperheessä vanhemmat ovat paremmin tietoisia lastensa tekemisistä. Perherakenne erot vanhemmuuden laadussa ovat pitkälti seurausta henkisten resurssien, kuten toisen aikuisen tarjoaman tuen puutteesta. Lisäksi eron huomaa useasti perheiden materiaalisia resursseja tarkastellessa. Yksinhuoltajaperheille usein tyypillisiä ongelmia ovat esimerkiksi talousvaikeudet, ahtaat asuinolosuhteet, sekä rajoitetut mahdollisuudet vapaa-ajan vietossa. (Leinonen 2004.) Toisaalta tuskin lapsen edun mukaista on sekään, että lapsi asuu kahden vanhemman perheessä, mikäli tämä tarkoittaa ainaisten ristiriitojen ja turmeltuneen ilmapiirin keskellä elämistä. Tähän verraten parempi

vaihtoehto lapsenkin kannalta on eroaminen, vaikkakin se saattaisi merkitä esimerkiksi taloudellista tiukkuutta.

Vaikka vielä nykyäänkin yksinhuoltajiin saattaa kohdistua arvostelua ja sen myötä myös paineita, ei tämä tarkoita kuitenkaan, että he olisivat vanhempina huonoja. Poikkeuksia mahtuu jokaiseen perhemuotoryhmään, eikä yksinhuoltajaperheessä eläminen merkitse automaattista kurjuutta tai puutetta. Itse asiassa perhenormien väljentyneen ja yksinhuoltajaperheiden määrän lisääntymisen myötä on yksinhuoltajuudesta tullut yhä hyväksytympi perhemuoto. Sen ei myöskään enään nähdä olevan uhka lasten kasvatukselle ja kehitykselle, ainakaan yhtä suoraviivaisesti kuin ennen. Päinvastoin nykyään siihen liitetään aikaisempaa enemmän myös positiivisia merkityksiä; siinä on enemmän mahdollisuuksia kuin riskejä. Esimerkiksi Morrisonin vuonna 1995 tekemän tutkimuksen mukaan yksinhuoltajaäidit mieltävät huoltajuussuhteen positiiviseksi omalta kannaltaan. Heillä on enemmän aikaa keskittyä lapsiin ja he voivat painottaa omia kasvatuskäsityksiään. He kokevat myös, että muutoksen myötä perheen sopeutumiskyky on kasvanut. (Forssen ym. 2009, 156-157.)

3.2 Isälle vai äidille?

Useimmiten lapsen huollosta ja asumisjärjestelyistä sopiessa käy niin, että vanhemmat valitsevat lapsen huoltomuodoksi yhteishuollon ja lapsi jää asumaan äidin kanssa. Äidin ensisijaisuuden asema vanhempana on edelleen vahva ja lähivanhemmuus nähdään luontevana jatkona sille, että yleensä äiti on kantanut päävastuun lapsista jo ennen eroa. Suhtautuminen etä-äitiyteen on huomattavasti ankarampaa kuin etä-isyyteen. (Forssen ym. 2009, 136.) Tämä juontuu hyvin pitkälle kulttuurisiin kertomuksiimme, jotka pitävät sisällään käsityksiä hyvästä ja pahasta. Niihin liittyvät kulttuurilliset moraalikoodit tulevat vahvasti esille käsitellessä juuri lapsistaan erillään asuvia äitejä ja heihin suhtautumista. Näiden normien mukaan huonon äidin pahimmaksi synniksi nähdään oman lapsen hylkääminen. Mikäli äiti päättää jättää lapsensa asumaan isänsä kanssa, päätellään sen syyksi jokin moraalinen lankeaminen sivupolulle, kuten esimerkiksi vakavat mielenterveysongelmat tai alkoholismi. Koska normit äidin kohdalla ovat hyvin tiukat, tulisi äidillä olla erityisen hyvät perustellut syyt tekemälleen ratkaisulle.

Etä-äitiyttä tutkittaessa on selvinnyt, että kaikki lapsestaan erillään asuvat äidit olivat saaneet ratkaisustaan negatiivista palautetta. Arvostelu ei siltikään jäänyt vain ulkopuolisten antamaksi, vaan siihen syyllistyivät myös lähipiirin ihmiset, kuten omat vanhemmat ja sisarukset. Kulttuurin näkökulmasta valinta on ollut äidin omaa äitiyttä murentava ja uhkaava ratkaisu. (Nousiainen 2004, 62-64.)

Tämä on tietysti surullista, sillä äidin kohdalla tehty ratkaisu lähentelee kielessämme jo hylkäämiseen liittyviä ilmaisuja. Äidin kohdalla ratkaisua tarkastellaan jo lähes liiallisen tunnelatauksen saattelemana. Tilanteessa on helppoa unohtaa, että lapsen huoltosuhde pyritään kuitenkin ratkaisemaan aina lapsen edun kannalta ja huoltajana isällä on yhtäläiset mahdollisuudet toimia rakastavana ja kaikin puolin hyvänä lähivanhempana. Miesnäkökulmasta ei-perinteinen ratkaisu onkin usein helpommin hyväksyttävissä, koska se tukee uudenlaista kulttuurillista kuvaa isän mahdollisuuksista huoltajana (Nousiainen 2004, 65).

Äidit siis muodostavat yksinhuoltajien enemmistön. Pääosa heistä on ollut ennen lapsen syntymää joko avo- tai avioliitossa. Aina huoltajuudesta ei tarvitse edes tehdä päätöksiä, sillä noin 7-8 prosenttia lapsista syntyy yhden vanhemman perheeseen. Pitkälläkään aikavälillä näissä osuuksissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Suomessa yksinhuolatajaisiä on runsaat 15 000 runsaasta 118 000 yksinhuoltajasta. Viime vuosikymmenien ajan on yksinhuoltajaisien määrä pysynyt tässäkin kohtaa melkein samana ja on nykyisin noin 13 prosenttia. (Forssen ym. 2009, 48-49, 53, 95.)

Monesti juuri miehillä vanhemmuuteen kiinni pääseminen saattaa tuntua tuulimyllyjä vastaan taistelemiselta. Lasten lähihuoltajuuden perinnettä määräytyä äidille pidetään monesti ennakkoon sovittuna periaatteellisena päätöksenä, johon on vaikea saada muutosta. (Kääriäinen 2008, 76.) Totta onkin, että useimmiten juuri äiti asioi ja edustaa perhettä sosiaali- ja terveystalveissa, joka puolestaan lisää ammattilaisten käsitystä äidistä aktiivisena ja keskeisemmässä asemassa olevana vanhempana. Miehiä vaikeuttaa lisäksi se tosiasia, että mitä todennäköisemmin myös ammattilaiset ovat naisia. Äitikeskeisen ajattelumallin

vallitessa yleisessä asenneilmapiirissä, ei vanhempien asema asiakkaina voikaan olla tasavertainen. (Forssen ym. 2009, 140.)

Valitseminen etä- ja lähivanhemmuuden väliltä ei ole kuitenkaan ainut valittavissa oleva ratkaisu. Toisinaan tehdään myös ratkaisuja, joissa lapsi asuu vuorotellen molempien vanhempiensa luona. Tällaisen asumisjärjestelyn tekemisestä ollaan yleisesti oltu montakin mieltä ja se on saanut argumentteja niin puolesta kuin vastaankin. Toisaalta näin molemmat vanhemmista pystyvät jakamaan lapsen kanssa tämän arjen, mutta toisaalta jatkuva muuttaminen saattaa nousta lapselle rasitteeksi. Vuoroasuminen edellyttää myös toimivaa jaettua vanhemmuutta, jottei lapsi joudu esimerkiksi ikävään asemaan sanansaattajana vanhemmalta toiselle.

3.3 Äiti lapsen elämässä

Sana äiti on vahvasti tunnelatautunut. Jo kulttuurisen maisemamme tunnetiloissa äiti on valoisa ja lempeän sävyinen. Hän on biologisen luonteensa mukaisesti toisista huolehtiva, empaattinen, lempeä ja ei-aggressiivinen. Kulttuurisissa tarinoissamme äiti ei tunne vihaa, tai ainakaan näytä sitä. Äitiys otetaan annettuna ja merkitsee luopumista henkilökohtaisista toiveista ja ajasta, sekä valintoja lapsen parhaan nimissä. (Nousiainen 2004, 61, 67.) Muun muassa nämä mielikuvat luovat ajatusta siitä, kuinka eronkin kohdatessa lapset kuuluvat äidilleen.

Äitiä on kautta aikain pidetty lapsen ensisijaisena huoltajana. Ensisijaisuutta perustellaan niin biologisilla kuin psykologisillakin seikoilla. Biologisesti suhteen ainutlaatuisuutta perustellaan juuri sillä, että äiti synnyttää lapsen. (Forssen ym. 2009, 136.) Äidin ja lapsen suhteen nähdään alkaneen jo odotusajasta saakka, kun isä-lapsi suhde alkaa puolestaan vasta lapsen synnyttyä. Usein äidin ensisijaisuutta perustellaankin juuri lapsen varhaisten kokemusten kautta. Psykologisesti suhdetta perustellaan sillä, että äidin ja lapsen kiintymyssuhde on ainutlaatuinen ja tärkeä lapsen myöhemmän kehityksen kannalta (Forssen ym. 2009, 136).

Kiintymyssuhdetta tarkastellessa nostetaan lähes poikkeuksetta esiin John Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria. Bowlby kuvailee kiintymystä tunnesiteeksi, jonka pikkulapsi muodostaa itsensä ja toisen ihmisen välille. Kiintymyssuhde kehittyy

vaiheittain alkaen vastasyntyneen kykyyn erottaa eri ihmisten seasta oma äitinsä. Vähitellen lapsi oppii erottamaan myös omat perheenjäsenensä, jotka yleensä näyttäytyvät vauvalle kyvykkäämpinä vastaamaan hänen tyydytettäviin tarpeisiinsa. Viimeisessä vaiheessa lapsi luo todellisen kiintymyksen tiettyyn persoonaan, joka useimmissa tapauksissa on äiti. (Clarke-Stewart, Friedman & Kock 1985, 456.) Bowlbyn teoria korostaa, että lapsen myöhemmän kehityksen kannalta suhde äitiin on erityisen tärkeä lapselle ja erossaolo äidistä on lapselle haitallista. Suhde isään on myös tärkeä, mutta lapsen suhde äitiinsä on aina ensisijainen muihin ihmissuhteisiin nähden. Kiintymyssuhdeteorian luoma ajatusmalli on vaikuttanut viime vuosikymmenien ajan siihen, miksi sosiaali-, terveys- ja kasvatustyössämme korostetaan nimenomaan äidin roolia vanhempana. (Forssen ym. 2009, 139). Turvallinen luottamussuhde äitiin tekee muut myöhemmät luottamussuhteet mahdollisiksi (Sinkkonen 2001, 23).

Lapsen kuulumista äidilleen perustellaan edelleen sillä, että erityisesti kolmen ensimmäisen ikävuotensa aikana lapsi käy läpi psyykkisen kehityksen vaiheita, joissa vuorottelevat yhteyden tarve äitiin ja omat autonomiapyrkimykset. Korjaavan psykoterapeuttisen työn näkökulmasta on ollut vuosikymmenien ajan kiistatonta, että liian varhainen ero äidistä kostautuu myöhemmässä elämässä lapselle mielenterveydellisinä ongelmina. (Sinkkonen 2001, 128-129.)

Suhde äitiin on siis ainutlaatuinen. Suuria perusteita sille, miksi äidin ensisijaisuutta huoltajana korostetaan myös lapsen vartuttua, on vaikeampi löytää. Erilaisissa lähteissä nostetaan esille juuri varhaisiin vuosiin liittyviä tekijöitä. Luultavasti suhteen ajatellaan jatkuvan ainutlaatuisena kuitenkin läpi lapsen elämän, eikä rajoittuvan vain ensimmäisiin vuosiin. Myytit ja kertomukset äidin luonteesta ja paikasta muovaavat myös sitä kuvaa, miksi juuri äiti sopii parhaiten lapsensa huoltajaksi.

3.4 Isä lapsen elämässä

Isyydestä puhuttaessa korostuu usein näkökulma, jossa isyys nähdään yleisesti ottaen nimeonomaan miehen henkilökohtaisena valintana, kun äitiydestä puhuttaessa se nähdään puolestaan yhteiskunnalliseksi tehtäväksi. Jos mies

päätää esimerkiksi jäädä kotiin hoitamaan lapsia, heidän valintansa näyttäytyy enemmänkin henkilökohtaisena kuin perheen sisäisenä ratkaisuna, ei yleisenä tasa-arvokysymyksenä. (Forssen ym. 2009, 173). Sävy verrattuna äitiyteen on siis täysin poikkeava. Isä nähdään pikemminkin äidin auttajana ja tukijana kuin tasaveroisena ja vastuullisena hoivaajana (Nousiainen 2004, 61). Kuitenkin isäksi tuleminen on miehen henkisen kehityksen kannalta keskeisempi asia kuin naiselle äidiksi tuleminen juuri sen vuoksi, että miehen on helpompi jäädä sivuun koko lapsen odotus- ja hoitoprosessista. Isyyden on helppo jäädä hyvinkin kapealaiseksi. (Rönkä & Rönkä 1994, 78.)

Tutkija Jouko Huttunen on isyyttä tarkastellessa jakanut sen neljään eri osaan. Biologisen isyyden lisäksi voidaan vielä erottaa juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys, jota käsitellään tässä työssä kappaleessa 2.1 Psykologinen vanhemmuus vanhemmuuden tärkeimpänä osana. Sosiaalinen isyys merkitsee isän ja lapsen välistä aktiivista kontaktia, mukana elämistä lapsen arjessa ja juhlassa, harrastelua ja yhdessä vietettyä aikaa. Juridinen vanhemmuus tarkoittaa isän kohdalla puolestaan lähinnä yhteiskunnallisia velvoitteita, kuten elatusapua. Joitain oikeuksiakin siihen voidaan lukea kuuluvan, mutta juridiikan perussävy nähdään lähinnä tuomitsevana. Kun lapset asuvat äidillään, erillään isästään, tärkeimmät isyyden osat psykologinen ja sosiaalinen isyys eivät toteudu samalla tavalla kuin että lapset asuisivat isällään. Sen sijaan biologisen ja juridisen isyyden osuudet helposti korostuvat. Tämä on tietenkin lapselle menetys, sillä sekä tytön että pojan kasvu aikuiseksi edellyttää tervettä isän mallia. (Sund 2005, 81-82.)

Isän joutuessa etävanhemman rooliin hänen ja lasten suhteiden jatkumiseen eron jälkeen vaikuttaa moni asia. Isän ja lapsen suhteet onnistuvat paremmin, mikäli isä asuu lähellä lapsia eikä erosta ole kulunut vielä pitkää aikaa, lapset ovat vielä pieniä ja isän koulutus ja elintaso ovat korkeat. Myös lasten lukumäärällä, isän halulla hakea ja saada apua, sopimuksien tekemisellä ilman oikeusistuimia ja vanhempien pysymisellä yksin ilman uutta parisuhdetta eron jälkeen on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia isän ja lasten suhteiden säilymiselle erotilanteessa. (Kääriäinen 2008, 78.)

Vanhemmuuteen, sekä isyyttä ja äitiyttä vertaileviin teksteihin tutustuesssa tulee helposti sellainen tunne, että isyyden merkitys suhteessa äitiyteen on verrattain pienempi. Kuitenkin esimerkiksi eräässä tutkimuksessa on todettu, että isän osoittama ymmärrys ja lämpö kasvatuksessa on jopa hieman merkitsevämpi lapsen kehitykselle kuin äidiltä saatu lämpö. Lisäksi on havaittu, että isän tyytyväisyys työhönsä, sen laatuun ja määrään, sekä eteenpäin pääsy mahdollisuuksiin heijastui paljon voimakkaammin lasten sosiaalistumiseen kuin äidin vastaava tyytyväisyys. Isällä on todettu olevan myös parempi onnistumisen mahdollisuus murrosikäisten kanssa pulmia selvitellessä. Tutkimukset viittaavat myös siihen, että rajojen asettamisessa tarvitaan erityisesti isien asettamia rajoja. Tämän on nähty ehkäisevän niin tyttöjen kuin poikienkin poikkeavaa käyttäytymistä, mutta tukevan erityisesti tyttöjen kokonaiskehitystä. (Rönkä & Rönkä 1994. 58, 188)

3.5 Lopuksi

Oli kyse sitten yleisesti suhtautumisesta äiteihin tai isiin, voidaan tasa-arvoa näiden välille tuskin koskaan täysin saavuttaa. Isää kohtaan epäreiluutta voidaan tuntea ammattilaisten puolelta tai isyyttä arvostelevina, vähättelevänakin kommentteina suhteessa äitiin. Etä-äidit puolestaan saavat lapsensa hylänneen maineen, tai heidän katsotaan olleen kelvottomia edes ottamaan huoltajan paikkaa. Kohtelu tuskin milloinkaan tulee olemaan tasa-arvoista. Mielestäni hyvänä esimerkkinä toimii esimerkiksi se, miten tämän päivän tarinat äitiydestä näkyvät muun muassa aika ajoin keskusteluna mediassa: Onko äidin paikka kotona lasten kanssa vai töissä ja lapset vieraiden hoidossa. Suomalaisen äidin ja äitiyden valvonnalla ja kontrolloinnilla voidaankin nähdä olevan pitkät perinteet. (Nousiainen 2004, 60.) Sen sijaan suhtautuminen isiin ei ole yhtä tiukkaa. Esimerkiksi yksinhuoltajaisista puhuttaessa kukaan ei kyseenalaista heidän osallistumistaan palkkatyöhön, kun taas naisten kohdalla Suomessa yleisesti ajatellaan, että myös yksinhuoltajaäitien paikka olisi parempi olla lastensa kanssa kotona (Forssen ym. 2009, 181).

Molemmilla vanhemmilla on kuitenkin oma korvaamaton merkityksensä ja arvonsa lapselle. Lapsi tarvitseekin vanhemmiltaan suurelta osin myös erilaisia

asioita. Lapsen kannalta on esimerkiksi tärkeää, että vanhemmat sitoutuvat vanhemmuuteen naisena ja miehenä. Mikään perheen ulkopuolinen miehen ja naisen malli ei kuitenkaan korvaa täysin sitä ihmistä, jolle lapsi voi tunteella sanoa: ”äiti” tai ”isä”. (Heikkilä & Luumi 2003. 105, 132.) Vuonna 2000 Suomen Kuntaliiton hyväksymässä lapsipoliittisessa ohjelmassa onkin asetettu yksi viisas tavoite monien muiden joukkoon lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Yhdeksi tavoitteeksi on asetettu, että vanhemmuudessa hyödynnetään sekä isyyden että äitiyden voimavarat. (Salminen 2005, 10.) Toivottavaa olisikin, että myös perhetilanteissa, jossa lapsi ei voi asua yhdessä molempien vanhempiensa kanssa, ei tätä voimavaraa unohdettaisi.

Molempien vanhempien tasa-arvo ja tärkeys lapsille tulevat kuitenkin esille esimerkiksi siinä, miten vuoden 2006 tutkimuksessa lapset olivat vastanneet äidille ja isälle kuuluvan samat velvollisuudet. Lapsille vanhemmissa ovat tärkeitä loppujen lopuksi samat asiat. Yllättävää onkin, että kulttuurimme ideaalit hyvästä äitiydestä ja isyydestä eroavat toisistaan, vaikka lasten käsityksissä tämä ero näkyy hyvin vähän. (Valkonen 2006, 92-93.)

4 LAPSEN OIKEUS MOLEMPIIN VANHEMPIIN

Lapsen perustavin, kaikkein tärkein ja ensimmäinen oikeus on hänen oikeutensa äitiin ja isään. Kaikki muut oikeudet tulevat kaukana tämän perusoikeuden perässä. (Heikkilä & Luumi 2003, 132.) Tätä oikeutta tuetaan niin Suomen lainsäädännössä kuin Yleissopimuksessa lapsen oikeuksistakin.

4.1 Suomen lainsäädäntö ennen ja nyt

Lapsen asema erotilanteissa ja täten hänen oikeutensa molempiin vanhempiinsa on nähty erilaisena eri aikakausina. Heikki Koiso-Kanttila jakaa avioerokehityksen kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäiseksi vaiheeksi hän listaa 1950-luvun, jolloin avioerot olivat vielä harvinaisia. Tuolloin ajateltiin, että eron sattuessa on lapsen kannalta parempi, että toinen vanhemmista katoaa täysin kuvioista. Vanhempien välistä yhteistoimintaa pidettiin mahdottomana ja lapsen edun mukaista olisi toisen vanhemman lähteminen kokonaan, kuin jääminen riitojen keskelle. Tuohon aikaan lapsi annettiin lähes automaattisesti äidilleen ja erojen jäljiltä jäikin paljon isättömiä lapsia. 1950- ja 1960-lukuja seurasi avioerojen yleistyminen ja sukupuolineutraali aikakausi. Tällöin valloillaan oli ajattelutapa jossa lapselle haluttiin valita parempi vanhempi. Kilpailutilanteessa vanhemmat todistelivat paremmuuttaan samalla kun lapset jäivät huoltajuuskiistojen jalkoihin. Ratkaisevan muutoksen Koiso-Kanttila näkee koittaneen vuonna 1984 uuden lainsäädännön myötä. Tuolloin alettiin ensikertaa pyrkiä siihen, että molemmat vanhemmat säilyisivät lapsen elämässä. (Yhteishyvä 9/2010.) Vielä vanhan holhouslain mukaan vanhemmilla oli oikeutensa ja velvollisuutensa päättää lapsen hoidosta. Uuden lain myötä oikeudet nimettiin kuuluvaksi nimenomaan lapselle. (Linna 1994, 21.)

Uudella lainsäädännöllä Koiso-Kanttila viittaa lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Lain tarkoituksena on turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi hänen yksilöllisten tarpeidensa ja toivomustensa mukaisesti. Lapsen huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.)

Lapsen huoltajia ovat luonnollisesti hänen vanhempansa tai vaihtoehtoisesti henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi kuuluu äitisiä huoltoon. Vanhempien mennessä avioliittoon, tulevat he molemmat lapsen huoltajiksi. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361) Kuitenkin myös isällä on mahdollisuus päästä lapsensa huoltajaksi avioliiton ulkopuolella. Miehellä on oikeus isyyden selvittämiseen myös vasten lapsen äidin tahtoa, mikäli mies katsoo olevansa lapsen isä ja täten on tunnustanut isyytensä. Tällöin lastenvalvoja aloittaa tutkimukset isyyden selvittämiseksi ja tuomionistuin vahvistaa miehen isyyden tutkimusten osoittaessa hänet lapsen isäksi. (Isyyslaki 700/1975.) Näin ollen äiti ei pysty toimillaan täysin rajoittamaan isän mahdollisuutta kuulua lapsensa elämään ja näin ollen myöskään estämään lapsensa oikeutta molempiin vanhempiinsa. Huoltajien tulee yhdessä vastata lapsen huoltoon liittyvistä tehtävistä ja tehdä yhdessä lasta koskevat päätökset, jollei toisin ole määrätty (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361).

Tapaamisoikeuteen liittyvä artikla puolestaan turvaa sen, että lapsella on oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona hän ei asu. Tätä lapsen oikeutta vanhempien tulee yhdessä silmällä pitäen pystyä toteuttamaan. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.) Tapaamisoikeuden tarkoituksena on tarjota nimenomaan lapselle mahdollisuus kontaktin säilyttämiseen molempia vanhempiansa kohtaan. Se onkin laissamme kirjattu nimenomaan lapsen oikeudeksi, ei vanhemman. (Gottberg & Sairisalo 1994, 94.) Vanhempien keskenäisessä riitatilanteessa saattaakin helposti käydä niin, että toisen vanhemman kiusanteko saattaa olla estämässä lasten tapaamisia. Usein käykin niin, että erotilanteessa ennemmin passiivisesta vanhemmasta saattaakin yllättäin tulla aktiivinen ja epävarmasta varma ja vastuullinen. Tällainen liittyikin usein juuri tilanteisiin, jossa oma vanhemmuus koetaan uhatuksi. (Kääriäinen 2008. 87, 89) Sopimus lapsen tapaamisoikeudesta tehdään kuitenkin myös kirjallisesti ja esitetään vahvistettavaksi sosiaalitoimessa. Sosiaalilautakunta harkitsee sopimuksen vahvistamisen ottaen huomioon lapsen edun ja lapsen omat toivomukset. Lapsen mielipide ja toivomukset otetaan huomioon sikäli kuin se on mahdollista ottaen huomioon lapsen iän ja kehitystason. (Laki lapsen huollosta ja

tapaamisoikeudesta 1983/361.) Näin ollen mahdolliset toisen vanhemman estämiset lapsen näkemisessä ovat ainakin periaatteellisesti estetty.

Mielenkiintoinen on myös seikka, että isän maksamalla taloudellisella tuella on todettu olevan selvä yhteys lapsen tapaamiseen. Vastuun ottaminen myös elatuksesta kertoo yleensä isän halusta olla mukana toteuttamassa eron jälkeistä vanhemmuutta elämän muillakin saroilla. Elatuksesta huolehtivat isät ovat usein myös onnistuneet säilyttämään hyvän suhteen niin lapseensa kuin tämän äitiinkin. Isän velvollisuus onkin edelleen huolehtia kasvatuksen lisäksi myös lapsensa elatuksesta. (Forssen ym. 2009. 186, 190.) Myös elatusavun maksamisesta tehdään kirjallinen päätös sosiaalilautakunnalle. Elatusavun maksaminen päättyy lapsen täyttäessä 18-vuotta, jollei asiasta ole erikseen muunlaista päätöstä tehty. (Laki lapsen elatuksesta 1975/704) Mikäli lapsi ei saa aletusapua elatusvelvolliselta vanhemmaltaan, maksaa Kela sen elatustukena (Kela 2010).

Kaiken kaikkiaan lapsen yhteyksien säilyminen molempiin vanhempiinsa on tärkeää, sillä useammassa tutkimuksessa on todettu, että yhteyden säilyminen etävanhempaan on yksi tärkeimmistä lapsen hyvinvointia selittävistä tekijöistä vanhempien eron jälkeen (Forssen ym. 2009, 187). Näin ollen myös vanhempien pitäisi pystyä näkemään keskinäisten erimielisyyksiensä läpi lapsen parhaan toteutumisen. Tähän tähtää myös lainsäädäntömme.

4.2 Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on hyväksytty vuoden 1989 Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa. Sopimus on luonteeltaan yleisesti hyväksytty käsitys siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla pitäisi olla sen toisen artiklan mukaisesti: "ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin mielipiteisiin, kansallisuuteen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen tai syntyperään" katsomatta. Sopimusta edelsi vuonna 1959 hyväksytty Lapsen oikeuksien julistus, joka ei kuitenkaan sitonut valtioita oikeudellisesti ja oli luonteeltaan muutoinkin hyvin yleisluontoinen. Nykyään Lapsen oikeuksien sopimus on Geneven sopimuksen jälkeen maailman toiseksi

laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Sen ulkopuolelle jäävät ainoastaan kaksi maata, Somalia ja Yhdysvallat. (Unisef 2010.)

Myös lapsen oikeuksien sopimuksessa viitataan useaan otteeseen lapsen oikeuteen hänen molempiin vanhempiinsa. Siinä muun muassa todetaan, että lapsella on oikeus tulla suojelluksi kaikenlaiselta syrjinnältä ja rangaistuksilta, jotka liittyvät hänen vanhempiansa, huoltajiensa tai muiden perheenjäsentensä asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumukseen. (Mäkijärvi 1995, 137.) Lapsella voidaan siis nähdä olevan oikeus vanhempiinsa, mutta samalla tulla kohdelluksi ilman, että vanhemmat vaikuttavat yleiseen suhteutumiseen lasta kohtaan.

Sopimuksen mukaan lapsella on myös oikeus tulla rekisteröidyksi heti syntymänsä jälkeen, saada nimi ja mahdollisuuksien mukaan myös oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan. Lasta ei myöskään saa erottaa vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti, kuin ainoastaan viranomaisten toimesta, joiden päätökset voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittaviksi ja jotka toteavat soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti erottamisen olevan lapsen edun mukaista. Lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteitaan ja suoria yhteyksiä molempiin vanhempiinsa säännöllisesti tulee myös kunnioittaa, paitsi jos se on lapsen edun vastaista. (Mäkijärvi 1995, 138.)

Sopimuksen mukaan sopimusvaltiot pyrkivät myös parhaansa mukaan takaamaan sen periaatteen tunnustamisen, että vanhemmat yhdessä vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Heillä tai laillisilla huoltajilla todetaan olevan ensisijainen vastuu tässä asiassa. Vanhemmilla on myös oma oikeutensa saada apua vanhemmuuteensa liittyen mahdollisissa ongelmatilanteissa. Sopimusvaltioilla on myös velvoite kunnioittaa lapsen vanhempien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle hänen kehittyvien valmiuksiensa mukaisesti asianmukaista ohjausta ja neuvoa hänen lapsen oikeuksien käyttämiseksi. (Mäkijärvi 1995, 138, 141.)

5 TYÖSSÄ HAASTATELLUT RYHMÄT

Tässä kappaleessa kerrotaan lyhyesti molemmista haastatelluista ryhmistä. Ryhmistä toisen taustalla toimii Vaasan Setlementtiyhdistys ja toisen taustalla Yhden Vanhemman Perheiden liitto.

5.1 Vaasan Setlementtiyhdistyksen Taimitarhan yksinhuoltajat

Vuonna 2003 käynnistyi Raha-automaattiyhdistyksen tuella Vaasan Setlementtiyhdistyksessä Taimitarha-äitiryhmä toiminta. Myöhemmin toiminnan rahoittamista on jatkanut Evald ja Hilda Nissin säätiö. Yksi äitiryhmistä on yksinhuoltajien ryhmä, joka tässä työssä on osallistunut haastatteluun. Taimitarha-toiminta tarjoaa nuorille ja yksinhuoltaja äideille vertaistukea ja mallia hyvästä vanhemmuudesta. Tärkeää on tukea äitejä uudessa elämäntilanteessa, lisätä heidän itsetuntoaan ja auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa. Toiminnan keskeinen tavoite on sujuva arki, kattaen esimerkiksi säännöllisen vuorokausirytmien, arjen askareet, ruuan laitton sekä oman talouden hallinnan. Lisäksi tärkeänä tavoitteena toimii myös äidin ja lapsen keskinäisen vuorovaikutuksen tukeminen. Äitiryhmät kokoontuvat eri puolilla Vaasaa pääsääntöisesti viikoittain. Toiminnassa äitien mukana kulkevat myös lapset. Ryhmien ohjelma koostuu esimerkiksi keskusteluista, ruuan laitosta, retkistä ja käsillä tekemisestä. Ehdotukset toimintaan tulevatkin usein suoraan äideiltä itseltään. (Vaasan Setlementti viesti 2008, 28-29.) Ryhmien toiminnasta vastaavat kaksi ohjaajaa. Etenkin monille lapsista tärkeänä henkilönä ohjaajien lisäksi toimii myös ”ryhmien kummisedäksi” nimitetty miespuolinen vapaaehtoistyöntekijä, joka on toiminnassa mukana ajoittain esimerkiksi retkillä, matkoilla ja leireillä. Kummisedän rooli onkin toiminnassa näyttäytynyt tärkeäksi varsinkin yksinhuoltajaryhmän parissa.

Taimitarhатыön vahvuudeksi voidaan nähdä ihmisten tarpeiden tunnistaminen ja niihin nopeasti vastaaminen laadukkaalla, johdonmukaisella ja hyvin suunnitellulla työllä (Vaasan Setlementti viesti 2008, 29.). Toiminta on moniammatillista työtä, jonka yhteistyökumppaneina toimivat monet eri tahot, kuten Vaasan kaupunki, sosiaalitoimi, äitiys- ja lastenneuvola, perheneuvola sekä

oppilaitokset, kuten Vaasan ammattikorkeakoulu. Tarkoituksena onkin ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen ennen tilanteen pahentumista. Minkäänlaisiin luottamuksellisiin keskusteluihin äitejä ei kuitenkaan pakoteta, vaan työ perustuu asiakaslähtöiseen otteeseen jossa työskennellään äitien ehdoilla.

5.2 Yksin- ja yhteishuoltajien olohuone

Seinäjoen seudun ympäristön yksinhuoltajat kokoontuvat yksin- ja yhteishuoltajien olohuone-ryhmässä, Seinäjoen Pohjan seurakuntakodilla. Tausta yhdistyksen Yhden Vanhemman Perheiden Liiton valtakunnallisella tasolla olohuoneet ovat matalan kynnyksen vertaistukiryhmiä, joissa on mahdollisuus tutustua oman asuinalueensa samassa elämäntilanteessa oleviin yhden vanhemman perheisiin. (Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry 2010.)

Seinäjoen olohuoneessa yksin- ja yhteishuoltajat voivat tavata toisiaan keskustelun ja erilaisten teemailtojen merkeissä. Alunperin toimintaa pyöritti Seinäjoen Seudun Yksinhuoltajat ry, mutta yhdistyksen toiminnan jäädessä tauolle, vastuun ryhmän toiminnan jatkumisesta otti Seinäjoen seurakunta. Ryhmän toiminta ei ole silti sitoutunut seurakunnan toimintaan, mutta seurakunta tarjoaa olohuoneelle kokoontumistilat, sekä palkatun toiminnan ohjaajan. Toiminnan tärkein tavoite on toimia vertaistukiryhmänä, jossa yksin- ja yhteishuoltajat saavat jakaa kokemuksiaan. Sen jäsenet tulevat Seinäjoen ympäristöstä, noin sadan kilometrin säteeltä. Ryhmä kokoontuu kolmen viikon välein ja on avoin niin miehille kuin naisillekin. Vanhemmat hakeutuvat ryhmään itse. Toimintaa ei mainosteta esimerkiksi eri ammattilaisten suosittelemana, vaan ryhmästä tiedottaminen näkyy enemmänkin toiminnasta infoamisena esimerkiksi päiväkotien ja neuvoloiden ilmoitustauluilla, sekä seurakunnan lehdessä. (Saari 2010.)

Ryhmän toimintaan kuuluvat niin vapaat kuin ohjatutkin keskustelut, ryhmän omasta aktiivisuudesta riippuen. Välillä kokoontumisissa mukana saattaa olla myös luennoivia asiantuntijoita ohjaajan kutsumana tai esimerkiksi Yhden Vanhemman Perheiden liiton kautta. Tärkeintä on kuitenkin ryhmän omilla ehdoilla toimiminen ja keskustelujen sekä luennoistijoiden tarjoaminen sen

puitteissa. Paikan päällä on aina myös kaksi lastenvahtia ja toimintaa löytyy myös isommille lapsille. Näin ryhmän kokoontuminen toimii samalla myös vanhemman hengähdystaukona ja mahdollisuutena saada aikuista seuraa. (Saari 2010.)

Ryhmän vahvuuksiksi voidaan vertaistuen ohella nähdä se, että olohuone on paikka, jossa vanhemmilla on mahdollisuus päästä tuulettamaan mieltä painaneita kurjia juttuja saman henkisessä seurassa. Katkeroituneisiin keskusteluihin ei kuitenkaan lähdetä, vaan tarkoitus on tuoda myös tietynlaista kepeyttä arkeen esimerkiksi mahdollisuutena nauraa itselleen. Ohjaajan rooli onkin pitää keskustelut oikeilla raiteilla ja tarvittaessa luoda myös keskustelunaiheita. Olohuoneen tärkeä tavoite on ryhmän kautta tarjota vanhemmalle paikka voimavarojen keräämiselle. (Saari 2010.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tarkoitus on kartoittaa yhden vanhemman perheiden vanhempien saamaa tukea lastensa kasvatustyöhön. Pää tutkimusaiheena on, ketkä paikkaavat ja millä tavoin puuttuvan vanhemman paikkaa lasten elämässä, jossa etävanhempaa ei ole, tai hän on vain vähäisesti tai etäisesti lasten elämässä läsnä, ja millainen merkitys näillä henkilöillä on lapselle ja vanhemmalle.

Tutkimuksessa selvitetään, millainen verkosto vanhemman ympärillä on lasten kasvatustuena ja millainen suhde lapsella on siinä oleviin ihmisiin? Lisäksi selvitetään, miten perheen arki eroaa vanhemman mielestä kahden vanhemman perheen arjesta, ja millaisia toiveita vanhemmilla on kasvatustuen suhteen. Tutkimuksessa käytetty haastattelukaavake löytyy liitteistä.

Tutkimuksen avulla pyritään pohtimaan ja konkretisoimaan tutkittavaa asiaa, joka yhden perheen vanhempien kodissa on lopulta varsin arkinen asia. Yleisesti aiheesta puhutaankin paljon esimerkiksi isänroolin puuttumisena. Silti varsinaista aiheeseen liittyvää tuotettua materiaalia on saatavilla varsin vähän.

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Miten toisen vanhemman puuttuminen näkyy perheen arjessa?
2. Voidaanko toisen vanhemman puuttumisen aiheuttamia mahdollisia puutteita tukea ja miten?
3. Millainen verkosto vanhemmalla on ympärillään lasten kasvatustyössä?
4. Millainen suhde lapsella on näihin aikuisiin ja mitkä asiat ovat vaikuttaneet suhteen syntymiseen?
5. Missä asioissa verkoston ihmiset auttavat lapsen kasvatustyössä?
6. Miten näiden aikuisten puuttuminen näkyisi perheen arjessa?
7. Mihin asioihin vanhempi kaipaisi lisääpua ja keneltä hän sitä toivoisi?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä kappaleessa kuvataan sitä, millaisia menetelmiä saadun aineiston keräämisessä ja tutkimisessa on käytetty. Tärkeimmäksi asiaksi nostetaan vastausten sisällön ymmärtäminen, ei niinkään valtaviin määrin saavuttaminen. Sisällön ymmärrystä työstetään aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta, jossa vastauksista etsitään niin yhteisiä kuin erottaviakin piirteitä ja kootaan niistä lukijalle mieluisa, yhtenäinen informaatio.

7.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksen kohderyhmänä toimivat yhden vanhemman perheen vanhemmat. Tässä työssä haastateltavina ryhminä toimivat Vaasan Setlementtiyhdistyksen Taimitarha toiminnan yksinhuoltajien äitiryhmä sekä Seinäjoen yksin- ja yhteishuoltajien olohuone-ryhmä. Yksinhuoltajuus haastateltaville ei ollut välttämätön kriteeri sinänsä, mutta yhden vanhemman perheiden ryhmä aiheeseen liittyen oli helppo löytää tällaisen ihmisjoukon keskeisyydestä. Valitettavaa on, että Seinäjoenkaan ryhmästä en kyennyt saamaan mieshenkilöitä haastatteluun. Isä yksinhuoltajia kaikista Suomen yksinhuoltajista on noin 13 prosenttia ja mielenkiintoista olisi ollut saada haastatteluun edustaja myös tästä ryhmästä. (Forssen ym. 2009, 53.)

Tutkittavien joukkojen keskeisyydessä on käytetty kokonaisotantaa, jossa ryhmien kaikilla halukkailla jäsenillä oli mahdollisuus osallistua. Todella suuria haastattelumääriä ei tämän laajuisessa tutkimuksessa pysty toteuttamaan, joten vähimmäiskriteeriksi saatavien haastattelujen kohdalla asetin itselleni vähintään kuuden henkilön vastaukset tutkimuskysymyksiin. Työssä tutkittavien yksilöiden määrää tärkeämmäksi asiaksi on nostettu saadun aineiston sisällön ymmärtäminen ja näin ollen niistä saatujen tuloksien laatu.

Aineistonkeruumenetelmäksi olen työstänyt haastattelukaavakkeen. Haastattelusta voidaan käyttää siis ilmaisua strukturoitu haastattelu, eli lomakehaastattelu, jossa nimensä mukaisesti haastattelu tapahtuu lomakeen täyttämällä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 195). Sen kysymykset ovat taustatietoja lukuunottamatta lähinnä

avoimia kysymyksiä, joista saadaan laadullisia ja monipuolisia vastauksia. Vastaukset annetaan täysin nimettöminä, joka vaikuttaa tutkimuksen eettisyyteen.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan ryhmien oli tarkoitus täyttää haastattelukaavakkeet kokoontumisessaan. Taimitarhan äideistä kuitenkin kolme viidestä halusivat täyttää kyselyn mielummin kotona ja Seinäjoen ryhmästä kaksi haastatteluun osallistunutta äitiä tekivät myös haastattelun omalla ajallaan. Yhteensä haastatteluun vastasivat siis seitsemän äitiä, joista viisi ovat Vaasasta ja kaksi Seinäjoen ryhmästä. Alunperin ratkaisuun toteuttaa haastattelut ryhmän kokoontumisessa päädyin siksi, että pystyisin maksimoimaan osallistujien määrän ja saamaan näin luotettavampia tuloksia. Epäröin, että postikyselynä moni vastauksista olisi helposti jäänyt saamatta, kun haastattelukaavake olisi mahdollisesti jäänyt kokonaan täyttämättä ja tämä olisi vaikuttanut heikentävästi saatujen vastausten määrään. Käytännössä kahta haastateltavaa lukuun ottamatta haastatteluaineisto kerättiin kuitenkin lopulta postikyselynä, lähinnä haastateltavien omasta aloitteesta. Koska aloite tuli haastateltavilta itseltään, se vaikutti varmasti positiivisesti saatujen vastausten laatuun. Näin vanhemmat pystyivät paremmin keskittymään kysymyksiin vastaamiseen, kun mahdollisia häiriötekijöitä kuten melu ja kiire, oli vastaustilanteessa oletettavasti vähemmän. Taimitarhan ryhmän kokouksessa vastanneet kaksi äitiä olivat vastaamishetkellään Botniahallin tempurata päivässä, jossa ryhmän kokoontuminen pidettiin. Mahdollisesti häiriöinä ovat voineet tilanteessa toimia juuri esimerkiksi edellä mainitut kiire ja melu, jotka saattoivat vaikuttaa miettimisrauhan puuttumiseen.

7.2 Tutkimusmenetelmät ja aineiston analyysi

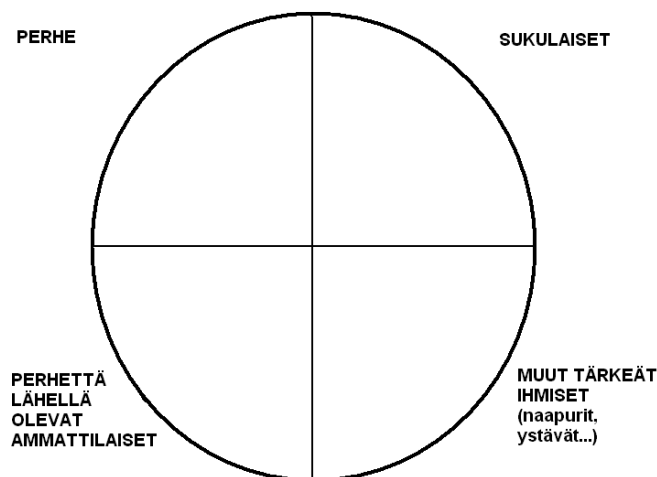
Tässä tutkimuksessa on käytetty sekä kvalitatiivisia (eli laadullisia) että kvantitatiivisia (eli määrällisiä) kysymyksiä. Kvantitatiiviset kysymykset keskittyvät kuitenkin vastaajan antamiin taustatietoihin, jotka liittyvät esimerkiksi hänen lastensa suhteeseen toista vanhempaansa kohtaan, sekä heidän tapaamisiensa tiheyteen. Näitä asioita vanhemmalta tiedustellaan lähinnä monivalintakysymyksiä hyödyntäen, joissa valmiiksi laadituista vaihtoehdoista vastaaja valitsee tilannetta parhaiten kuvaavimman valmiin vastausvaihtoehdon

(Hirsjärvi ym. 2000, 186). Haastattelukaavakkeen viimeisenä tehtävänä on lisäksi valita vanhemmuuden roolikartasta neljä vanhemman parhaiten toteuttamaa alaroolia ja neljä alaroolia, joihin vanhempi toivoisi eniten apua korvaavan vanhemmuuden tiimoilta. Myös tätä haastattelun kysymystä voidaan tarkastella määrällisestä näkökulmasta tulosten analysoinnin yhteydessä.

Loput kysymykset ovat luonteeltaan kvalitatiivisia sekä avoimia kysymyksiä, joissa vanhempi saa vapaasti vastata omaa tilannettaan kuvaten. Laadullisen metodin käytössä aineiston hankkimiseksi tärkeää onkin, että tutkittavien ”ääni” ja näkökulmat pääsisivät esille (Hirsjärvi ym. 2000, 155). Laadullisilla ja avoimilla kysymyksillä pystytään saavuttamaan mahdollisimman laajaa ja yksityiskohtaista tietoa vanhemman näkökulmasta tutkittavaa aihetta kohtaan. Kvalitatiiviset kysymykset ovat jaettu neljän otsikon alle, jotka ovat: ilman toista vanhempaa, verkostokartta, verkostokartan avaaminen sekä lisäapu toiveet.

Haastattelussa on hyödynnetty perinteistä sosiaalialan menetelmää, verkostokarttaa. Verkostokartan avulla on mahdollista kuvata yksilön ihmissuhteiden kokonaisuutta (Sosweb 2010). Haastattelussa vanhempaa pyydetään täyttämään verkostokartta sen teeman mukaan, ketkä hänen mielestään eri sektoreittain toteuttavat korvaavaa vanhemmuutta lapsen elämässä. Karttaa käytetäänkin perinteisesti hahmottamaan asiakkaan tukiverkostoja. Kartan avulla voidaan selvittää potentiaalisen tuen mahdollisuuksia tai toisaalta myös selvittää asiakkaan kannalta negatiivisia ihmissuhteita. (Sosweb 2010.) Näistä jälkimmäinen on kuitenkin suljettu pois tässä haastattelussa. Muutoinkaan karttaa ei pyydetty täyttämään perinteistä kaavaa noudattaen, koskien lähinnä siihen liittyvää symboliikkaa, joka liittyy suhteiden laatuun ja ihmisten sukupuoliin. Sen sijaan äitejä pyydettiin nimeämään ihmiset karttaan esimerkiksi kirjoittaen: ”oma äitini”, ”uusi puolisoni” tai ”päiväkodin hoitaja”. Mitä läheisempi henkilö karttaan merkitty ihminen on, sitä lähemmäksi hän sijoittuu ympyrän keskustaa, eli vanhempaa itseään. Tämän jälkeen vanhempi tarkentaa täyttämänsä verkostokarttaa vielä avoimin kysymyksin, kuvaillen siinä ilmenevien ihmisten suhdetta ja sen kehittymiseen johtaneita syitä lapsia kohtaan. Lisäksi tarkastellaan ammattilaisten asemaa kartassa, sekä merkityiltä saatua tukea ja niiden

mahdollisen puuttumisen näkymistä vanhemman ja lapsen arjessa. Viimeiseksi tarkastellaan vielä sitä, miksi juuri nämä henkilöt ovat karttaan päässeet ja ketkä ovat heistä tärkeimmät.

Kuva 2. Työssä hyödynnetty verkostokartta

Osiossa ilman toista vanhempaa puolestaan keskitytään tarkastelemaan sitä, miten toisen vanhemman puuttuminen näkyy arjessa, sekä keskitytään asiaan tarkemmin vielä äidin tai isän puuttumisen kannalta, sekä miehen ja naisen rooliin paneutuen. Viimeisessä osiossa selvitetään vielä vanhemman lisäapu toiveita korvaavan vanhemmuuden tiimoilta.

Tutkimuksen tärkein sisältö on siis laadittu kvalitatiiviseen muotoon, jossa tärkeintä on saavuttaa ymmärrys tutkittavaa asiaa kohtaan. Suoria yleistyksiä näin pienestä vastaajamäärästä ei voida tehdä, mutta toisaalta tämä ei myöskään ole tavoite laadullisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivisen tutkimuksen taustalla toimii kuitenkin Aristoteelinen ajatus, jonka mukaan yksityisessä toistuu yleinen. Toisin sanoen yksittäisiä tapauksia riittävän tarkasti tutkiessa, saadaan näkyviin myös se, mikä tutkittavassa ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu sitä tarkastellessa yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2000, 169.) Tällaista yksittäisestä yleiseen johtamista kutsutaankin myös nimellä induktiivinen analyysi (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Näitä aihepiirejä lähdetään tutkimaan aineistonlähtöisen sisällönanalyysin kautta. Tarkoituksena on luoda tutkittavasta ilmiöstä selkeä ja sanallinen kuvaus. Tutkimuksen aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen muotoon, jonka tarkoituksena on hajanaisesta aineistosta koottu mielekäs ja yhtenäinen informaatio. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on menetelmä, jossa dokumenteista voidaan tehdä havaintoja ja analysoida niitä systemaattisesti. Dokumenttien, eli tässä työssä haastattelujen, sisältöä kuvataan ja selvitetään sellaisenaan, ja analyysissä tutkimusaineistosta erotellaan samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Haastattelussa ilmenneitä ilmaisuja ja asioita luokitellaan niiden tarkoituksen, merkityksen, seurauksen tai yhteyden perusteella. Aineiston pelkistäminen ja luokittelu auttavat tulkinnan ja analyysin lopullisessa tekemisessä.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on perinteisesti käytetty kahta erilaista mittaustapaa: reliabelisuutta, eli mittaustulosten toistettavuutta, sekä validiutta, eli pätevyyttä. Mittauksen reliabelius tarkoittaa siis sen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Toisin sanoen toistettaessa sama tutkimus, siitä voisi saada uudelleen samanlaiset vastaukset. (Hirsjärvi ym. 2000, 213.) Tämän kaltainen haastattelu tuskin on siinä määrin kuitenkaan täysin toistettavissa, että siitä voitaisiin saada jonkin ajan kuluttua uudelleen samat vastaukset. Vanhempien kohdalla on kuitenkin mahdollista, että esimerkiksi heidän tilanteensa muuttuu ja sen mukana myös tunteet korvaavan vanhemmuuden tarvitsevuuteen. Myös lapset kasvavat koko ajan, jolloin tarpeet muuttuvat luonnollisesti. Lisäksi vastauksiin saattavat vaikuttaa esimerkiksi vanhemman sen hetkiset tunteet. Validiudella tarkoitetaan puolestaan mittarin, eli tässä tapauksessa haastattelukaavakkeen, tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Tässäkin kohdassa on kuitenkin omia vaarojansa. Saattaa esimerkiksi käydä niin, että vastaaja käsittää osan kysymyksistä toisin kuin tutkija on ne ajatellut. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa reliabelius ja validius ovatkin saaneet erilaisia tulkintoja, koska itse käsitteetkin ovat syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä. (Hirsjärvi ym. 2000, 213-214.) Tutkimuksessa pyrin lisäämään luotettavuutta ja pätevyyttä esimerkiksi haastattelutilannetta ja sen mahdollisia uhkia kuvaten.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä kappaleessa keskitytään varsinaisiin tutkimuksen tuloksiin. Tuloksiin tutustuminen aloitetaan vanhempien taustatietoihin, sekä yhden vanhemman perheen arkeen perehtymällä. Tämän jälkeen tarkastellaan vanhempien verkostoista tehtyä koontia, joka aloittaa varsinaisen korvaavan vanhemmuuden tutkimuksen. Korvaavaa vanhemmuutta toteuttavaan verkostoon syvennyttään sen suhteiden laadun ja siitä saadun avun kautta. Lisäksi kartoitetaan vielä vanhempien omia toivomuksia sekä vahvuuksia muun muassa vanhemmuuden roolikartan avulla.

8.1 Vastaajien taustatiedot

Kaikki seitsemän haastatteluun vastannutta henkilöä ovat naisia. Nuorin heistä on 22-vuotias ja vanhin 47-vuotias. Vastaajien ikien keskiarvo on 34,7-vuotta, jonka ympärillä kahta edellä mainittua vastaajaa lukuunottamatta loput vastaajat pyörivät. Seitsemästä naisesta yhteensä viisi (71%) ovat eronneita. Pääosa yksinhuoltajaäideistä yleensä onkin ollut lapsen syntymän aikaan joko avo- tai avioliitossa. (Forssen ym. 2009, 95). Lyhin aika tapahtuneesta erosta on 1,5-vuotta ja pisimpään eronnut on ollut erossa lastensa isästä 11-vuotta. Pääasiassa eroaminen on tapahtunut 1,5-4,5-vuoden aikana. Loput kaksi vastaajaa ovat alusta saakka perustaneet perheensä yksin.

Vastaajista viisi (71%) ovat yksinhuoltajia ja kahdella (29%) äidillä on yhteishuoltajuus lapsiinsa näiden isän kanssa. Kaikki äidit ovat lastensa lähivanhempia. Heistä kuusi seitsemästä ovat pienten, iältään 5-vuotiaiden tai sen alle, olevien lasten äitejä. Yhdellä äideistä on kolme lasta, joista yksi on vielä murrosikäinen (16-vuotta) ja kaksi ovat jo aikuisia (19- ja 22-vuotta). Pienten lasten äideistä kolmella on kaksi lasta ja muilla kolmella yksi lapsi. Kaikista 12:sta lapsesta viisi (41%) ovat poikia ja enemmistöksi jääneet seitsemän (59%) ovat tyttöjä.

Yhteensä kolmen äidin *lapset tapaavat isäänsä*. Yksi näistä äideistä määrittelee lasten suhteen isäänsä läheiseksi. Hänen lapsensa eivät tapaa isäänsä viikoittain,

mutta kuitenkin useamman kerran kuukaudessa. Kaksi äitiä puolestaan määrittelevät lastensa suhteen isäänsä olevan melko etäinen. He puolestaan kertovat, että lapset tapaavat isäänsä, mutta harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Läheisyydellä ja tapaamisten tiheydellä näyttää vastauksista päätellen olevan siis jonkinlainen riippuvuussuhde.

Muiden neljän äidin *lapset eivät tapaa toista vanhempaansa* lainkaan. Tähän syynä yhden kohdalla toimi se, ettei lapsen isä ole milloinkaan ollut mukana kuvioissa, eikä siksi halua tavata lastaan. Hänen lisäksi kolme muutakin äitiä kertoivat, ettei lasten isä ole halukas tapaamaan lapsiaan. Yksi heistä tarkentaa lasten huoltajuussuhteen olevan vanhempien kesken kuitenkin yhteishuoltajuus, mutta oli valinnut vaihtoehdon, koska on todennut isän jättävän tapaamisia väliin. Heillä huoltajuussuhdeasia oli haastattelua tehdessä käräjäoikeudessa, jossa äiti vaatii yksinhuoltajuutta. Lisäksi toinen hänen lapsistaan ei aina halua tavata isäänsä. Yksi äideistä tarkensi asiaa vielä sillä, että on lapsen edun mukaista olla tapaamatta toista vanhempaansa, koska tällä on lastansa kohtaan lähestymiskielto.

8.2 Perhe ilman toista vanhempaa

Seuraavien kappaleiden myötä perehdytään siihen, millaista on arki perheessä, jossa on vain yksi vanhempi. Koska kaikki vastaajat ovat äitejä, keskitytään tarkastelemaan myös sitä, miten juuri isän puuttuminen näkyy lapsen elämässä. Lisäksi tarkastellaan lapsen saamaa miehenroolin mallia.

8.2.1 Toisen vanhemman puuttumisen näkyminen lapsen arjessa

Vastaajilta tiedusteltiin, millä tavoin toisen vanhemman puuttuminen näkyy lasten arjessa. Peräti kaksi (28%) äideistä olivat sitä mieltä, että toisen vanhemman puuttuminen *ei vaikuta millään tavalla* arkeen. Vastaustaan he eivät tämän tarkemmin perustelleet. Muiden neljän (72%) äidin vastaukset puolsivat puolestaan sitä, että yksin perheen arjen pyörittäminen näkyy niin äidin itsensä kuin lapsenkin elämässä.

Kolme äitiä toivat esille sitä tosiasiaa, *ettei heillä ole riittävästi omaa aikaa*. Äidillä ei ole mahdollisuutta tehdä mitään yksin, vaan lapset kulkevat mukana

kaikkialla. Vaikka tämän asian voidaan nähdä kohdistuvan enemmän äidin omaan, eikä niinkään lapsen arkeen, on äidin ajan käytöllä ja lasten arjella kuitenkin selvä yhteys. Eräs äideistä tiivistääkin asiaa sanoen:

”Sillä tavalla että äiti ei voi tehdä mitään yksin. Lapset eivät saa tarpeeksi huomiota äidiltä, koska on tehtävä ruokaa, siivottava yms. Ja tämä kaikki on tehtävä lasten hoidon ohella.”

Toisen vanhemman puuttuminen näkyy myös siinä, *ettei lapsille ole yhtä helppoa löytää aikaa*. Arjen pyörittämisessä yksin, saattaa askereihin käytetty aika olla pois juuri siitä ajasta, jonka äiti viettäisi muutoin lastensa kanssa. Eräs äideistä viittaaakin tähän suoraan asian yhteydessä kertomalla, etteivät hänen lapsensa saa hänen mielestään tarpeeksi huomiota. Toinen äiti kuvailee ajankäyttöänsä puolestaan kertomalla: *”siivoan yöllä...”* Elämä vaatii erityisjärjestelyitä, jotta lapselle pystyy suomaan riittävästi aikaa. Yksi äideistä viittaaakin asiaan kertoen:

”Arki on mielestäni hyvää, ja olen tehnyt paljon muutoksia elämässäni, jotta lapsella olisi hyvä ja turvallinen koti ja äidillä aikaa.”

Yksin lapsen kanssa olemisessa eräs äiti tuo myös käytännön arjen askareiden rinnalla esille *päätäntävaltansa vastuuta*. Asioista on aina päätettävä yksin, eikä ole toisen ihmisen mielipidettä tukena lapsen asioista päätettäessä. Toinen äiti puolestaan kertoo lapsen olevan kiinni äidissään, koska muitakaan ei ole. Lisäksi eräs äideistä kertoo myös, että vain *yhden ihmisen tulot* perheessä on asia, joka vaikuttaa luonnollisesti hänen lapsensa arkeen.

Murrosikäisen ja aikuisten lasten äiti ottaa hieman erilaisen kannan kysymykseen. Hän katsastelee asiaa heijastamalla kuluneiden vuosien tapahtumien merkitystä nyt jo varttuneiden lastensa elämässä. Hän viittaa lastensa tällä hetkellä läpi käymissä asioissa lähinnä *itse eroprosessiin* enemmän kuin varsinaisesti isän puuttumiseen. Hän kertoo, kuinka hänen vanhin poikansa on kertonut itsellään ilmenevän mustasukkaisuutta, jonka arvelee johtuvan vanhempien erosta. Myös avioliitto instituutiona on nuoren aikuisen mielestä täysin turha. 16-vuotiaalla

murrosikäisellä saattaa puolestaan olla ajoittain vihamielisyyttä isää ja eron syitä kohtaan, vaikka välit häneen ovatkin lämpimät. Myös laukkujen pakkailua ja kotien välillä reissaamista lapset ovat muistelleet, joka on varmasti hyvin yleistä monen erolapsen kohdalla.

8.2.2 Isän puuttumisen näkyminen perheessä

Vanhemmilta kysyttiin myös, miten isän tai äidin puuttuminen näkyy perheessä. Tässä kappaleessa käsitellään pelkästään isään kohdistuneita kommentteja, koska vastaajat ovat äitejä, jotka vastauksissaan viittasivat vain isän puuttumiseen.

Vastauksissa kolme äitiä viittaa jälleen omaan *vastuuseensa*. Kaikki he kuitenkin tässä kohtaa kohdistavat asiaan myös positiivisia tunteita. Yksi äideistä ilmaisee, että hänellä on vapaus päättää, kuinka asiat hoitaa. Toinen heistä puolestaan toteaa vastuustaan: ”*Minulla on enemmän vastuuta, mutta tykkään että asia on niin.*” Kolmannella vastaajista on puolestaan lastensa isä tukena soiton päässä ja spontaaneissa kasvatustilanteissa asioista keskustellaan puhelimesta, jotta tilanteissa pystytään toimimaan samansuuntaisesti. Positiivisten tunteiden liittämistä vastuuseen voidaan todeta, että myös muissa tutkimuksissa onkin todettu, että äitien todistettuaan itselleen kykenevänsä selviämään vaativasta työstä ja lastensa ohjaamisesta, he ovat tunteneet aivan uudenlaista itsevarmuutta ja ylpeyttä (Spock 1988, 79).

Kaksi äideistä kertovat lapsensa puolestaan jäävän *ilman leikkikaveri-isää*. Isän nähdään olevan peuhaaja ja leikittäjä, sekä olevan lapselle mukavaa puuhailuseuraa äidillä ollessa muita töitä. Totta onkin, että esimerkiksi vauvan ja vanhempien vuorovaikutusta tutkittaessa, isien on huomattu aloittavan tavallisesti vuorovaikutuksen jo pienen vauvan kanssa leikin omaisesti. Jo esimerkiksi kolmikuukautinen vauva osaa eleillään odottaa isän äänen kuullessaan leikkituokiota. Usein juuri isälle kehittyy hänelle tyypillinen, erityinen leikkisuhde vauvaan ja lapseen, kun äidin suhde on usein pehmeämpi, tasaisempi ja vähemmän innostavan kiihtynyt vuorovaikutusmalli. (Rönkä & Rönkä 1994, 107.)

Yksi äideistä mainitsee myös sen tosiasian, että lapset jäävät *ilman miehen mallia*. Isällä asemalla miehenä talossa on myös oma erityinen paikkansa. Nyt jo aikuisen miehen äiti kertoo, hänen poikansa yrittäneen ottaa 10-vuotiaana vanhempien eron tapahtuessa miehen paikan. Äiti oli tuolloin osannut kuitenkin toimia oikein ja poika oli saanut lapsuutensa.

Isän puuttuminen saattaa myös näkyä lapsen *yleisenä tottumattomuutena miehiä kohtaan*. Nuorin äideistä kertoi, että lapsi arasteli pienempänä miehiä ja pelästyy miehen korottaessa ääntä vielä nykyisinkin. Tilanne on lopulta varsin tavallinen. Benjamin Spock (1988, 40.) kertoo kirjassaan ”Vanhemmuus”, kuinka lapsi oppii varhaislapsuudessaan suhtautumaan toiseen sukupuoleen. Yksi noista asioista on isän kohdalla tottuminen matalaan puheääneen, joka saakin erityisesti siihen tottumattomat tyttövauvat aluksi itkemään.

Isän käytännön paikkaan miehenä ja *miehisten töiden tekijänä* kaksi vastaajista toteavat myös, että ovat joutuneet opettelemaan miehen paikan ottamista. Toinen vastaajista toteaa yksinkertaisesti: ”*Oppinut olemaan molempina.*” Toinen äideistä puolestaan kertoo, että: ”*--kaikenlaisia töitä on totuttu myös naisvoimin tekemään vuosien saatossa.*”

8.2.3 Isän puuttumisen tukeminen

Miehen mallia ja isän puuttumista voivat kuitenkin tukea *muut tutut ja läheiset miehet*. Äideiltä tiedustellessa miten isän puuttumista ja siitä seuraavia vaikutuksia voitaisiin tukea, ovat vastaukset hyvin yksimielisiä. Miehen mallia ja isän puuttumista voivat tukea muut läheiset miehet. Kolme vastaajista toteavat, että lapsella on ympärillään miespuolisia henkilöitä miehenmallina. Miehen mallina tässä kohtaa äidit mainitsevat äidin mieskaverin, veljen, paapat sekä harrastusten miehet.

Yksi äideistä mainitsee, että jonkinlainen ”*isäkorvike palvelu*” olisi kuitenkin tarpeeseen. Hänen mukaansa tällaista toimintaa voisivat tarjota esimerkiksi vapaaehtoisjärjestöt. Tämän tyylistä toimintaahan on jo olemassa esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton kylämummo ja kylävaari-toimintana

Parhaassa tapauksessa isän kanssa ollaan kuitenkin tekemisissä ja hänen puuttumisestaan lapsen arkielämässä voidaan tukea *vanhempien välisellä yhteydenpidolla*. Nyt jo isojen lasten äiti kertoo hänen kohdallaan auttaneen juuri sen, että isän kanssa on pystynyt toimimaan yhteistyössä lasten kasvatustilanteissa.

Isän puuttumisen tukemisen lisäksi hän viittaa myös *eron vaikutusten minimoimisesta* lapseen kertomalla, että avain asemassa on olla kaatamatta katkeruutta lapseen ja olla myös luomatta negatiivista kuvaa toisesta osapuolesta. Vaikka hänen tilanteessaan lapsilla onkin yhteys isäänsä, yleisesti totta on, että esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsella ei ole yhteyttä isäänsä, lapsi pystyy kuitenkin samastumaan isäänsä äidin isästä kertomien asioiden perusteella. Tärkeään asemaan nouseekin siis se, millaisia asioita äiti lapsen isästä tuo esille ja millaisen samastumismallin lapsi maalatusta isäkuvasta saa. (Spock 1988, 82.) Tärkeää lapsen selviytymiselle on myös korostaminen kaikissa eron vaiheissa, ettei syy erosta ole lapsen. Asioita voi siis tästä näkökulmasta olla tukemassa paljon myös itse.

8.2.4 Poika ilman isää ja tyttö ilman äitiä

Vastaajilta tiedusteltiin myös kokemuksia ja mielipiteitä siitä, kärsivätkö tytöt enemmän äidin puutteesta kuin pojat ja päinvastoin kärsivätkö pojat isän puutteesta enemmän kuin tytöt. Kysymys osoittautui äideille melko vaikeaksi. Kuusi (6) seitsemästä äidistä miettivät asian olevan enemmänkin tapauskohtainen tai miettivät, etteivät oikeastaan osaa suoraan sanoa. Vain yksi (1) vastaaja oli suoraan sitä mieltä, että asia ei pidä paikkaansa.

Asia saattaa näkyä *roolimallin puuttumisena*. Näin arveli eräs kysymystä miettivistä äideistä. Tässä äiti on oikeassa. Pojan kohdalla isän ja tytön kohdalla äidin puuttuminen saattaa näkyä lapsen samastumisessa vanhempansa. Esimerkiksi pojat alkavat noin kolmen vuoden iässä oivaltaa oman kohtalonsa kasvaa mieheksi. Tällöin poika tarkkailee isäänsä, samastuu ja yrittää käyttäytyä tämän tavoin ja näin hänelle vähitellen syntyy tunne omasta miehuudestaan. (Spock 1988, 37.)

Erilaisissa tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että *lapsi tarvitsee sekä miehen että naisen roolimallin*. Kuten yksi äideistä mainitseekin tässä kohtaa: ”*Lapsella täytyisi olla sekä äiti että isä.*” On esimerkiksi todettu, että vaikka tytöt eivät näytä kärsivän isän menetyksestä samalla tavalla kuin pojat, koska he samaistuvat äitiinsä, isäsuhteen puuttuminen saattaa kuitenkin kostautua heille varhaisaikuisuudessa, kun oman perheen perustaminen tulee ajankohtaiseksi. Toisen vanhemman menetyksestä kärsivä nuori, oli hän sitten tyttö tai poika, saattaa aikuistumisen kynnyksellä kokea elämänsä eväiden olevan hukassa, kun tulisi pohtia esimerkiksi oman tulevaisuuden valintoja. (Sund 2005, 122.)

Isän puuttuminen saattaa erityisesti poikien kohdalla näkyä myös *väkivaltaisena käytöksenä*. Yksi äideistä on huolissaan lukemastaan väitteestä, jonka mukaan juuri yksinhuoltaja äitien pojat oireilevat väkivaltaisuuksella. Totta onkin, että tutkimuksen mukaan isän henkinen ja fyysinen poissaolo altistaa poikia väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Miehellä saadun hoivan on puolestaan havaittu vähentävän poikien väkivaltaista käyttäytymistä. (Flinck 2008.)

Roolimallin kohdalla on kuitenkin tärkeää, että lapsen suhde samastumisen kohteeseen, oli tämä sitten äiti tai isä, on lämmin ja läheinen. Totuuden mukainen on varmasti myös vastaus, jonka yksi äideistä tuo kysymyksessä ilmi. ”*On lähivanhempi sitten äiti tai isä, niin varmasti hän pystyy yksin korvaamaan huonon ”kaukovanhemman”.*”

Yleisesti asiaan voidaan kuitenkin sanoa, että sukupuoliroolin- ja identiteetin kehittymiseen vaikuttavat sekä isä että äiti kuin myös perheen ulkopuoliset suhteet. Isän tai äidin merkitys on suhteellista, joka näkyy toisen vanhemman puuttuessa. Esimerkiksi isän poissaollessa äidin merkitys korostuu ja päinvastoin. yksinhuoltaja äidin pojan persoonallisuudessa saattavat korostua suhteellisesti ottaen vähemmän maskuliiniset piirteet ja feministiset piirteet voivat erottua selvemmin. (Rönkä & Rönkä 1994, 169.) Toisaalta taas on todettu, että pojat tarvitsevat äidin ohella läheisen tai lämpimän mies- tai isäsuhteen voidakseen arvostaa naisellisina pidettyjä piirteitä itsessään (Huttunen 2001, 187).

8.2.5 Toisen vanhemman puuttumisen näkyminen lapsen eri elämänvaiheissa

Vastaajilta tiedusteltiin, miten toisen vanhemman puuttuminen näkyy lapsen eri elämänvaiheissa. Kaksi äideistä eivät osanneet vastata kysymykseen, vaan totesivat *asioiden näkyvän tulevaisuuden myötä*.

Kolme äideistä miettivät isän puuttumista lapsen ollessa *pikkulapsi iässä*. Kaksi heistä hahmottivat asiaa lapsen ajatusmaailman kautta. Toisen äidin lapset kysyvät välillä, miksei heidän isänsä asu kotona. Toinen äideistä pohti puolestaan asiaa sen kannalta, etteivät pienet lapset ole osanneet ainakaan toistaiseksi kaivata puuttuvaa isäänsä. Isompien lasten äiti katsastaa menneisyyteen ajattelemalla, että pikkulapsina lapset kaipasivat isän läheisyyttä ja mahdollisuutta ”painia” isän kanssa. Isän puuttuminen käytännössä saattoi näkyä myös silloin, kun lapsia olisi jo hieman varttuneempina täytynyt kyyditä harrastuksiin.

Pienten lasten elämässä äidit ottavat jälleen puheeksi myös *vanhemman oman väsymisen* ja sen merkityksen lapsen elämälle. Väsymisen mainitsevat äidit kuvaavat tilannettaan seuraavasti:

”Vauvan hoitaminen yksin on raskasta ja väsyin, joten lapseni ei saanut tarpeeksi huomiota. Uhmaikäiselle tulee huudettua tarpeettoman usein, koska joutuu yksin ottamaan lapsen kiukuttelun vastaan.”

”Ehkä eniten yhden vanhemman väsymisen seurauksena. Olisi hienoa, jos olisi toinen vanhempi jatkamassa, kun ensimmäinen väsyi.”

Vanhempien lasten äiti miettii lähinnä lasten *rajan hakuun* ja *murrosikäen* liittyneitä asioita. Nyt jo aikuisten ja murrosikäisen lasten äiti pohtii menneisyydessä tekemiään havaintoja, joiden ajattelee johtuneen erosta ja isän puuttumisesta. Tuolloin hänen 8-vuotiaalla tyttärellään oli esimerkiksi ollut murrosikää muistuttava vaihe, jolloin tyttö ei olisi suonut kenenkään rajoittavan häntä. Murrosiässä hänen pojallaan oli puolestaan ollut itseluottamisiongelmiä, jotka korostuivat etenkin jalkapalloharrastuksessa. Näiden äiti mietti johtuneen

elämäntilanteesta. Tällä hetkellä 16-vuotiaalla tyttärellä on ollut rajumpaa rajanhakua päihdekokeilujen ja koulumyöhästelyiden muodossa.

8.2.6 Miehen ja naisen roolin löytyminen lapsen lähipiiristä

Äideiltä tiedusteltiin, löytyykö lasten elämästä riittävästi sekä miehen että naisen roolimallia. *Naisen roolimallin löytyminen* on lasten tapauksissa luonnollista, koska kaikki lapsista asuvat äideillään. Naisen roolimallia heiltä löytyy luonnollisesti riittävästi äidin ja tämän ystävien kautta. Äänet miehen roolimallin saamisesta jakautuvat lähes tasan kuitenkin painottuen niukasti äänin 4/3 siihen, että miehen mallia ei löydy riittävästi.

Neljä äitiä jotka totesivat lapsella olevan *liian vähän miehen mallia* kertovat, että miehiä jotka äidin elämässä ovat läsnä, nähdään liian harvoin tai heitä ei juurikaan ole. Äidin ystävät ovat naisia ja yksi äiti kertoo myös, että koska on yksin lastensa kanssa, niin perheitä, joista isä löytyy tavataan monesti silloin, kun tämä on töissä tai harrastuksissa. Eräs äiti kertoo myös, että: *”Tuttavapiirissä on vähän miehiä, joilla riittäisi aikaa ja kiinnostusta olla lapselle ”varaisä””*.

Äidit, jotka kokivat lastensa lähipiiristä *löytyvän riittävästi miehen mallia*, luettelivat lähipiiriinsä kuuluvaksi esimerkiksi suvun miehet, paapat, kummit, sedät sekä nykyiset puolisonsa. Eräs äideistä on tehnyt huomion uuden puolisonsa ja lasten suhteesta. Hän kertoo, että uskoo hyvien välien johtuvan osittain myös siitä, ettei mies ole liikaa puuttanut kasvatuskysymyksiin. Uuden puolison suhde lapsiin on enemmänkin kaverillinen. Jouko Huttunen kertoo kirjassaan ”Isänä olemisen uudet suunnat” (2001, 139), kuinka isäpuolisuhteen onnistumisen kannalta onkin tärkeää luoda vankat ja luottamukselliset ystävyysuhteet lapsiin ennen auktoriteettisuhteen rakentamista ja kasvattajan roolin ottamista.

8.3 Verkosto vanhempien ympärillä

Haastattelussa vanhempien tehtävänä oli täydentää oma verkostokartta, johon heitä pyydettiin merkitsemään henkilöitä, jotka hänen mielestään toteuttavat lapsen elämässä korvaavaa vanhemmuutta. Verkoston hahmottamisessa keskitytään siis päätutkimusaiheeseen siitä, ketkä lapsen elämässä ovat

paikkaamassa puuttuvan vanhemman paikkaa. Kaikkien karttojen perusteella koostettiin niistä yhteenveto. Seuraavat kappaleet esittelevät tätä yhteenvetoa.

8.3.1 Verkostokartan täyttäminen ja tulkinta

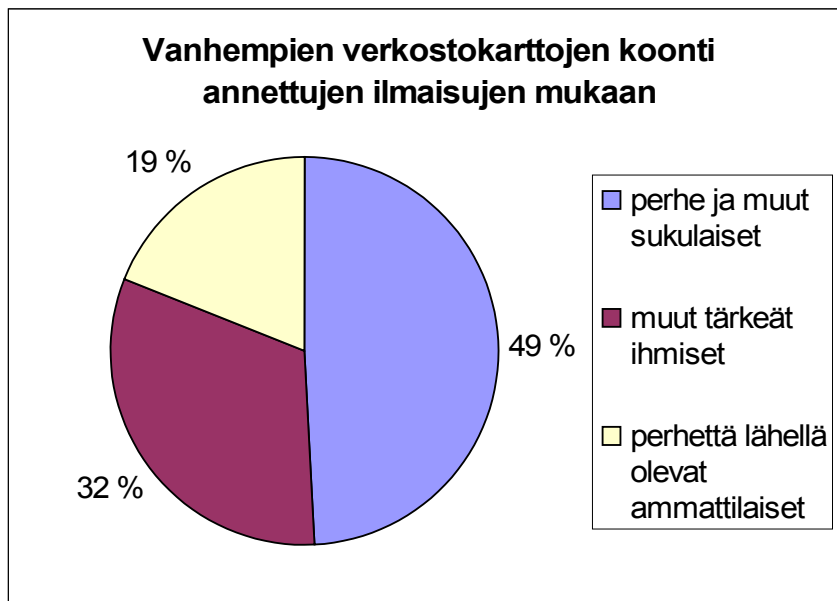
Vanhemmille annettuun verkostokarttaan oli merkitty neljä eri sektoria: Perhe, sukulaiset, muut tärkeät ihmiset (naapurit, ystävät...), sekä perhettä lähellä olevat ammattilaiset. Karttaa pyydettiin myös täyttämään siten, että vanhempaa lähimpänä olevat ihmiset sijoittuvat lähimmäs ympyrän keskustaa. Tämän toteuttaminen ei toteutunut jokaisen vastaajan kohdalla, joten työssä ei erikseen lähdetä määrittämään läheisyysuhteita ja niiden merkityksiä.

Myöskin raja perheen ja sukulaisten välillä nähtiin eri merkityksissä. Osa näki perheeseensä kuuluvan ainoastaan itsensä ja lapsensa, kun toiset taas laajensivat käsitteen omiin vanhempiinsa ja sisaruksiinsa ulottuvaksi. Toiset puolestaan lukivat heidän kuuluvan sukulaisten puolelle. Tästä syystä verkostokarttaa tulkitessa suvun ja perheen sektoria käsitellään yhtenä samana osana.

Kartassa osa vanhemmista oli saattanut luetella listan ystäviensä nimiä, kun toiset taas olivat käyttäneet yhtä ilmaisua ”ystävät”. Sama toistui muissakin kartan osioissa. Näissä tapauksissa molemmat ovat saaneet yhden ilmaisun muodon (eli 1 kpl) koottaessa kunkin karttaan merkittyjen ihmisten määrää sektoreittain. Selventäen esimerkiksi ystävien tapauksessa heidän määräänsä tärkeämmäksi asiaksi on asetettu se, onko ystäviä ylipäättään mainittu verkostokartassa. Samaa tapaa on sovellettu koko karttaan merkittyjen ihmisjoukkojen kesken.

8.3.2 Koonti vanhempien verkostoista

Seuraavan sektoridiagrammin avulla käydään läpi vanhempien verkostokarttaan merkkäamat henkilöt.

Kuva 3. Vanhempien verkostokarttojen koonti annettujen ilmaisujen mukaan

Vanhempien suurimmaksi verkostoryhmäksi osoittautuvatt perheenjäsenet ja sukulaiset. Kartoista koottiin yhteensä 53 eri ilmaisua, joista peräti 26 ryhmiteltiin perheeseen tai sukuun kuuluviksi. Voidaan siis nähdä, että korvaavaa vanhemmista toteuttavista ihmisistä 49 prosenttia ovat joko vanhemman perheenjäseniä tai sukulaisia.

Perheen ja suvun (49%) ryhmässä suurimman sijan saavat lapsen isovanhemmat, jotka olivat ainoat ihmiset, jotka mainittiin jokaisessa seitsemässä kartassa. Toiseksi suurimman roolin ryhmässä saavat vanhemman omat sisarukset, jotka mainitaan kuudessa eri kartassa. Sisarustensa maininneista äideistä kolme kuudesta olivat maininneet sisarustensa lisäksi kartaan myös näiden perheet.

Muita perheen ja suvun ryhmään kuuluvia ihmisiä mainitaan yhteensä viisi kappaletta. Näiden viiden ihmisen joukkoon pääsevät täti, serkut, isomummu, vanhemman oman äidin miesystävä, sekä vain yleisellä tasolla esitetty ”iso suku”.

Perheen ja suvun ryhmässä kaksi äideistä mainitsee myös uuden kumppaninsa. Uudella kumppanilla on sinänsä oma tärkeä merkityksensä lapsen elämässä, että usein hän saattaa olla ainut miespuolinen henkilö, joka elää lapsen mukana tämän arjen tilanteissa päivittäin. Molemmat uuden kumppanin maininneista äideistä

merkitsevät karttaansa myös uuden puolisonsa vanhemmat. Toinen heistä mainitsee näiden lisäksi myös kumppaninsa sisarukset perheineen.

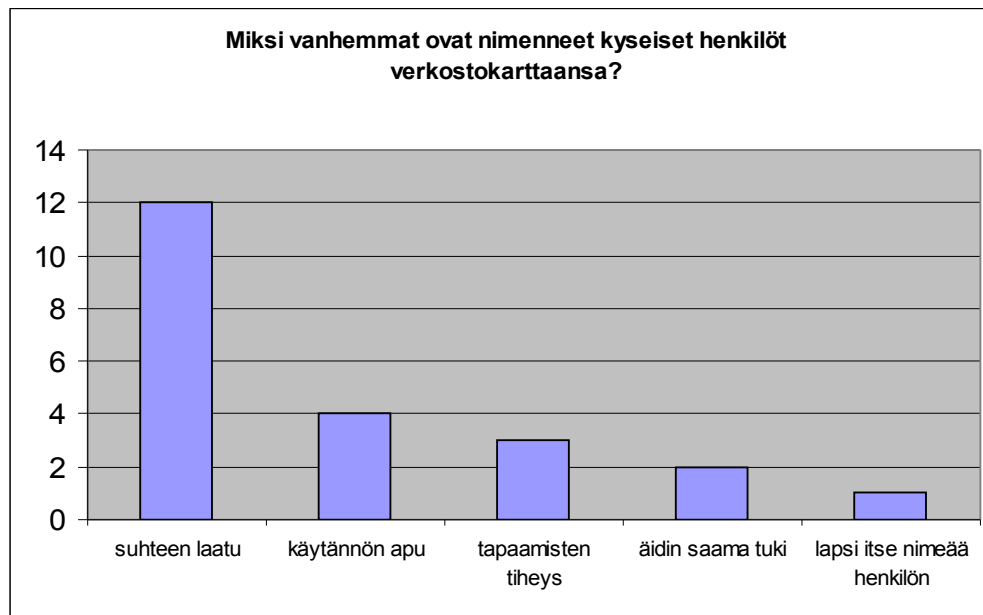
Samaan ryhmään luokitellaan vielä myös entisen puolison sukulaiset. Nämä näkyvät vain yhdessä kartassa. Heidät listannut äiti mainitsee kartassaan lasten isän uuden puolison, isän sisaren perheineen sekä entisen puolisonsa vanhemmat. Lapsen kannalta tärkeää onkin, että hän saa säilyttää ihmissuhteensa myös etävanhemman suvun puolella ja että lähivanhempi on valmis myös näitä suhteita tukemaan.

Toiseksi suurimmaksi tukijoukkoryhmäksi osoittautuvat *muut tärkeät ihmiset*. Heidän osuutensa korvaavaa vanhemmuutta tukevien ihmisten joukossa on 32 prosenttia. Hieman yllättävänkin sijan siinä saavat naapurit, jotka mainittiin yhteensä viidessä eri kartassa. Kummit ja ystävät ovat molemmat mainittu puolestaan yhteensä neljässä eri kartassa. Työkaverin mainitsevat kaksi äitiä ja yhteen karttaan ovat merkitty kavereiden vanhemmat ja lastenvahti.

Vähiten ihmisiä mainitaan sektorissa *perhettä lähellä olevat ammattilaiset*. Sektoriin sijoittu yhteensä kymmenen ilmaisua, joka on 19 prosenttia annetuista vastauksista. Ylivoimaisen sijan siinä saavat lapsen päivähoitajat, jonka mainitsevat yhteensä kuusi äitiä. Toisella sijalla tulevat harrastusten ja kerhojen vetäjät, jotka mainitaan kahdessa eri kartassa. Näiden lisäksi yksi äideistä tuo esille vielä lapsen opettajan ja seurakunnan työntekijän.

8.4 Miksi kyseiset ihmiset ovat nimettyinä verkostossa?

Vanhemmalta kysyttäessä, miksi hän nimesi juuri kyseiset henkilöt verkostokarttaan, voidaan vastaukset erotella viiteen eri kategoriaan. Kategoriat joiden alle vastauksia voidaan eritellä ovat: tapaamisten tiheys, äidin saaama tuki, käytännön apu, suhteen laatu sekä lapsen itsensä henkilön nimeäminen.

Kuva 4. Miksi vanhemmat ovat nimenneet kyseiset henkilöt verkostokarttaansa?

Suurin osa vastauksista (54,5%) painottuu *suhteen laatua kuvaaviin ilmaisiin*. Suhteen laadun kuvaamisessa eniten nousevat esille läheisyyteen viittaavat kommentit. Läheisyyttä kuvattiin esimerkiksi sillä, että vanhemman oma sisko on lapselle ”kuin toinen äiti”. Suhteen läheisyyteen viittasivat myös kuvailut siitä, että vanhempi tietää henkilöiden aidosti välittävän lapsesta, olevan kiinnostunut tämän asioista tai kantavan tästä huolta.

Muita suhteen laatua kuvaavia ilmaisuja olivat kuvailut siitä, kuinka aikuinen on lasta kohtaan esimerkillinen ja kannustava. Lisäksi eräs äideistä kertoi, että lapsi tuntee aikuisen turvalliseksi. Suhteen positiivisävytteistä laatua voidaankin pitää erittäin tärkeänä asiana lapsen ja aikuisen välillä. On esimerkiksi todettu, että lapsi, jonka toinen vanhemmista on saavuttamattomissa yrittää jo hyvin pienenä, noin 2-5 vuoden ikäisenä, kääntyä vaistomaisesti toisen vanhemman sijaisten puoleen. Näinä sijaisina voivat toimia juuri ihmiset, joita vanhemmatkin ovat verkostoissaan maininneet – isovanhemmat, sedät, perheystävät, mutta vain mikäli nämä ihmiset ovat lasta kohtaan ystävällisiä ja myötätuntoisia. Välinpitämättömään ihmiseen lapsi ei voi samastua. (Spock 1988, 81.)

Käytännön avun antaminen (18%) nousee henkilöiden nimeämisen toiseksi suurimmaksi ryhmäksi. Korvaavat vanhemmat antavat hoitoapua ja naapurit katsovat lasten perään. Erään äidin työkaverit olivat auttaneet tätä lasten harrastuksiin viemisessä tämän toipuessa leikkauksesta. Toisinaan tärkeäksi osoittautuu myös käytännön avun antaminen puolin ja toisin. Kenties tämäkin asia kuvaa juuri suhteen läheisyyttä. Eräs äideistä kirjoittaa:

”Yksi luottohenkilöistä oli myös naapurin mumma, jota välillä autettiin ja naapurin mies, joka auttoi tietokoneasioissa. Välillä häneltä pyydetään vieläkin apua, jos jotain on, vaikka asutaankin jo kaukana hänestä.”

Tapaamisten tiheys (14%) nousee myös esille vastauksissa. Tärkeiden ihmisten kanssa ollaan paljon tekemisissä, heidän kanssaan pidetään yhteyttä ja he ovat tätä kautta kiinteästi mukana lapsen elämässä.

Myös kaksi mainintaa saaneella *äidin saamalla tuella* (9%) on merkitystä sille, miksi henkilöt ovat olleet nimettyinä. Heiltä äidillä on ollut mahdollisuus saada henkistä tukea ja ystävyysuhde on auttanut jaksamaan. Yhdessä vastauksessa kerrotaan myös, että *lapsi itse on nimennyt* (4,5%) aikuisen hänelle tärkeäksi.

8.5 Mikä on vaikuttanut lapsen ja aikuisen suhteen syntymiseen?

Aikuisen ja lapsen yhdessä viettämä aika on asia, jota vanhemmat korostavat suhteen laadun rinnalla varsin vähäisesti edellisen kappaleen vastauksissa. Tiedustellessa sitä, mitkä asiat ovat puolestaan vaikuttaneet positiivisesti näiden suhteiden syntymisessä lapsen ja kyseisten aikuisten välillä, saa yhdessä vietetty aika puolestaan uudenlaisen varsin korostunutta merkityksen.

Kuva 5. Asiat jotka ovat vaikuttaneet positiivisesti suhteen syntymiseen lapsen ja korvaavien vanhempien välillä

Yhdessä vietetty aika (53%) on vaikuttanut lapsen ja aikuisen positiivisen suhteen syntymiseen ylivoimaisesti eniten. Esimerkiksi isovanhempiaan lapsi saattaa nähdä useamman kerran viikossa, näiden hoitaessa tätä. Eräs äideistä mainitsee tärkeäksi osaksi myös sen, että kaikkien hänen mainitsemieen ihmisten kanssa tytär on ollut tekemisissä jo vauvasta saakka.

Toisaalta näkemisen tiheyden lisäksi yhdessä vietetyn ajan kohdalla tärkeäksi osoittautuu myös ajan laatu. Eräs äideistä kertoo, että yhteistä vapaa-aikaa vietetään muutoinkin, esimerkiksi mökkeilemällä. Tutkimukset ovatkin osoittaneet varsin yksiselitteisesti, että lapsuudessa parhaimmiksi hetkiksi on valittu kiireettömät hetket vanhempien kanssa. Koettu läheisyys ja kiireettömyys antavat lapselle sen kuvan, että he ovat tärkein osa vanhempien elämää. (Heikkilä & Luumi 2003, 133.) Sama ajatus pätee varmasti myös korvaavien vanhempien kohdalla.

Suhteen laatua (27%) kuvaavat vanhemmat kertovat kommentteissaan samoja asioita kuin edellisessäkin kysymyksessä.

Arjen jakamisesta (13%) puolestaan kaksi äitiä mainitsevat, että hyvän suhteen syntymiseen ovat vaikuttaneet yhteisten arkisten asioiden tekeminen ja se, että kyseiset ihmiset auttavat yleisesti arjen pyörittämisessä.

Yhden äänen saa myös *korvaavien vanhempien kannustaminen* (7%). Lapsen ja aikuisen välisen suhteen syntymisessä tärkeää on myös äidin oma rooli suhteen tukijana. Suhteen tukemisesta ja kannustamisesta eräs äideistä kertoo seuraavasti:

”Se, että heitä on kannustanut ja uskonut heihin, on selkeästi vaikuttanut suhteiden kehittymiseen ja syntymiseen. Se, että on aidosti kiinnostunut, mitä heille kuuluu ja kysellyt sitä heiltä itseltään, on tärkeää.”

Tähän kommenttiin yhtyy myös Spock (1988, 83.) kirjoittaen, että äidin havaitessa lapsensa mieltyneen esimerkiksi sukulaiseen, tuttavaan, opettajaan tai naapuriin hän voi kertoa kyseiselle ihmiselle millaisen vaikutuksen tämä on tehnyt lapseen. Tällaiset eleet voivat kannustaa ihmistä olemaan lapselle vähintäänkin ystävällisiä.

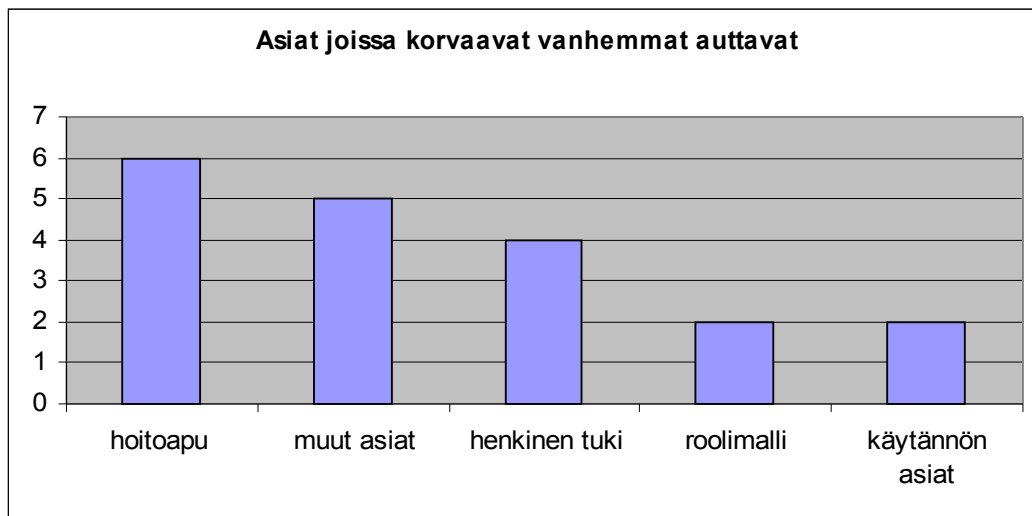
Suhteen läheisyydessä isovanhemmilla on oma korostunut paikkansa. Peräti kolme vastaajista erikseen, että lapsen suhde isovanhempiin on erittäin läheinen tai vähintäänkin läheinen. Suhde lapsen isoäitiin koettiin yhdessä vastauksessa läheisemmäksi kuin isoisään. Eräs vastaajista kuvaili, että isoäiti on lapselle ”kuin toinen äiti” ja isoisä on ”lähin niin sanottu isän korvike”. Isovanhemmilla voidaan siis nähdä olevan aivan oma merkityksellinen paikkansa lastenlastensa elämässä. Tähän viittaa myös se, että jokainen vanhemmista mainitsee lapsen isovanhemmat verkostossaan. Suhteen merkityksen tärkeyttä painottaakin esimerkiksi lastenpsykiatrian professori Tuula Tamminen, jonka mukaan juuri isovanhempien rooli kanssakasvattajina ja lähellä saatavilla olevina aikuisina on suuri. Lapsen kasvatuksen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että hänellä on mahdollisuus pysyviin kiintymyssuhteisiin. (Dieckmann 2002, 115.) Myös Kirsti Ijäs toteaa kirjassaan ”Isovanhemmat muutosten keskellä” (2004, 48), että lasten kodin hajotessa ja vanhempien erotessa, on jatkuva ihmissuhde lapselle tärkeä asia ja

suhteen säilyminen isovanhempiin korostuu. Isovanhempien lisäksi erittäin läheiseksi suhdetta kuvattiin vain yhden tädin ja yhden ystävän kohdalla.

Lapsen suhdetta muihin henkilöihin kuvattiin esimerkiksi luottamukselliseksi ja ystävyysuhteeksi. Eräs vanhempi kuvasi suhdetta kertomalla, että lapsi jäisi verkostossa mainituista ihmisistä kenelle vain hoitoon tarpeen tullen. Toinen äiti puolestaan kertoi, että mainitut aikuiset ottavat yleisesti lapsen huomioon, joka on tärkeää.

8.6 Asiat joissa korvaavat vanhemmat auttavat

Haastattelussa äidit nimesivät vanhemmuuteen liittyviä asioita, joissa korvaavat vanhemmat häntä ja lasta auttavat. Seuraava diagrammi kuvaa näitä asioita. Diagrammin tarkastelun yhteydessä käsitellään myös asioita, joissa äidit ajattelevat, että olisivat joutuneet kovemmalle ilman korvaavaa vanhemmuutta. Samoin käydään läpi vastauksia siitä, miten henkilöiden puuttuminen näkyisi lasten arjessa.

Kuva 6. Asiat joissa korvaavat vanhemmat auttavat

Vanhempien vastausten mukaan suurin apu omasta verkostosta on *hoitoapuna*. Tähän asiaan samat kuusi äitiä viittaavat myös kysymyksessä, miten joutuisivat kovemmalle vanhemmuudessaan ilman korvaavia vanhempia. Äidit kertovat, että ilman heitä ei omaa aikaa olisi ja tästä syystä oma jaksaminen olisi todella tiukilla. Tärkeintä vanhemmuudessa onkin, että lasta hoitava vanhempi on itse

tasapainoinen ja jaksava. Yksin lapsesta vastuussa oleminen on luonnollisesti raskaampi kantaa kuin jos vastuun jakajia on useita. Suurin rakkauden osoitus omaa lasta kohtaan onkin myöntää tarvitsevansa apua, jos itse ei jaksaa. (Hermanson 2007, 78.) Tämän ovat ymmärtäneet myös haastatellut vanhemmat. He kuvailevat asiaa muun muassa seuraavasti:

”Viikonloppu ja iltamenot sais unohtaa. Eli hoitoapu on suurin jota saa ja jos se loppuisi niin oma jaksaminen olisi kovalla koetuksella.”

”Silloin olisin ollut heistä vastuussa koko ajan ja olisin kenties uupunut vastuun alle. Kun tiedostan, että he (lapset) ”imevät” vaikutteita myös näiltä muilta aikuisilta, en koe oloani niin yksinäiseksi ja raskaaksi.”

Neljä äitiä vastaavat myös saavansa verkostoltaan *henkistä tukea*. Korvaavaa vanhemmuutta toteuttavat henkilöt kuuntelevat ja toimivat keskustelukumppaneina esimerkiksi lapsen liittyvissä kasvatuksellisissa kysymyksissä. Näin vastuuta ei tarvitse kokea liian kovaksi ja raskaaksi, koska tukea ja neuvoja saa läheisiltä. Eräs äideistä mainitsee, että erityisesti ystävät ovat tässä kohdassa tärkeitä.

Muihin asioihin eräs äideistä mainitsee esimerkiksi, että mainitut henkilöt luovat perheen ympärille turvallista ilmapiiriä ja vahvistavat lapselle sitä käsitystä, etteivät kaikki perheet suinkaan eroa. Lisäksi niissä nousee esiin lapsen kannustaminen kasvussa, yleinen huomiointi ja leikkikaverina toimiminen. Yksi vanhemmista toteaaakin, että ilman verkostoa lapset eivät esimerkiksi ”pääsisi välillä lomalle mumman ja paapan luo.” Yhteensä viisi vanhemmista tuovat lasten kohdalla esiin sitä, että ilman korvaavia vanhempia, lapset olisivat arjessaan vain yhden aikuisen vaikutuksen alaisena. Tämä puolestaan vaikuttaisi paitsi lapsen sosiaaliseen elämään myös jälleen suoraan äidin jaksamiseen ja tätä kautta lapsen hyvinvointiin ja kasvuolosuhteisiin. Äidit kuvaavat vastauksissaan asiaa muun muassa seuraavilla tavoilla:

”Lapseni olisi vain väsyneen äitinsä kanssa jolloin lapseni kärsisi kiukkuisuudestani ja jaksamattomuudestani. Hän ei saisi tarpeeksi huomiota, rakkautta ja muiden ihmisten seuraa.”

”Oltais entistä enemmän ”kolmestaan kotona”, mulla ois ehkä vähemmän kärsivällisyyttä eli ei ois niin kivaa...”

”He olisivat vain minun, välillä väsähtäneen aikuisen vaikutuspiirissä. En usko, että he olisivat näin tasapainoisia, kuin ovat, ellei koraavaa vanhemmuutta olisi ollut näin paljon.”

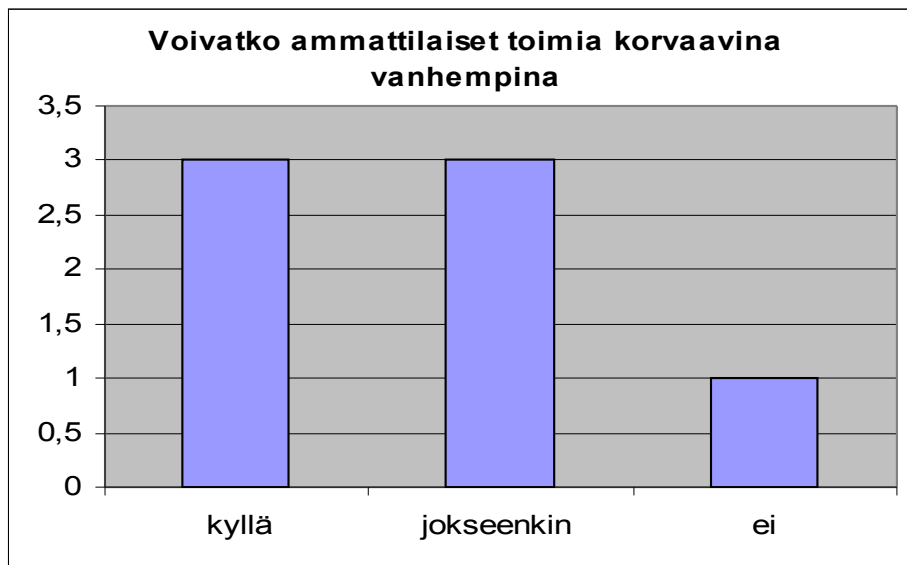
Roolimallin maininneista äideistä toinen viittaa suoraan miehen malliin ja toinen äideistä puolestaan kertoo, että lapsi saa läheisiltä roolimallia aikuisena toimimisen suhteen.

Käytännön asioissa eräs äideistä tuo esille, että kummeilla on oma merkityksensä perinteiden opettajana ja ilman korvaavia vanhempia ei lapsella olisi elämässään kunnollisia juhlapyyhiä. Myös lapsen hoidosta hakeminen nousee esille käytännön avussa.

8.7 Ammatillaiset korvaavina vanhempina

Kysyttäessä äideiltä, voivatko perhettä lähellä olevat ammatillaiset olla mukana toteuttamassa korvaavaa vanhemmuutta, jakautuivat äänet kyllä ja jokseenkin tasan 3/3. Vain yksi vastaajista on sitä mieltä, etteivät voi.

Kuva 6. Voivatko ammattilaiset toimia korvaavina vanhempina

Kyllä vastausta perustelivat kaksi äitiä sillä, että päivähoidon ammattilaiset toimivat väistämättä lapsen korvaavina vanhempina, koska viettävät lapsen kanssa paljon aikaa. Lapsi saattaa olla heidän seurassaan jopa yli 40 tuntia viikossa. Tähän liittyy myös kolmannen äidin antama perustelu. Hän puolestaan perustelee vastaustaan sillä, että ammattilaiset jakavat lapsen kanssa tämän arkea. Yleisesti ottaen tutkimustulokset osoittavatkin, että vanhemmat ovat varsin tyytyväisiä lapsensa päivähoitoon ja yhdessä toteutettavaan kasvatustyöhön yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 75.)

”Jokseenkin” vastanneista äideistä, eräs kertoo, että vahvaa kiintymyssuhdetta lapsen ja hoitajien välille ei synny, koska lapsen hoitopaikassa toimivat kiertävät hoitajat. Toinen äiti puolestaan kertoo, että pitkäaikaisesti käytyjen kerhojen ohjaajat tulevat tosi läheisiksi. Kolmas vanhempi on sitä mieltä, että ammattilaiset ovat mukana enemmänkin kasvatusasioissa neuvojina.

Äiti joka vastasi kysymykseen *”ei”* toteaa, ettei koe asian olevan ammattilaisten tehtävä.

8.8 Kolme tärkeintä ihmistä lapsen elämässä äidin itsensä lisäksi

Vanhempia pyydettiin haastattelussa nimeämään järjestyksessä kolme tärkeintä aikuista heidän itsensä jälkeen lastensa elämässä. Äitien vastaukset ovat hyvin samoilla linjoilla. Heiltä tiedusteltiin myös miksi he nimetyt henkilöt valitsivat.

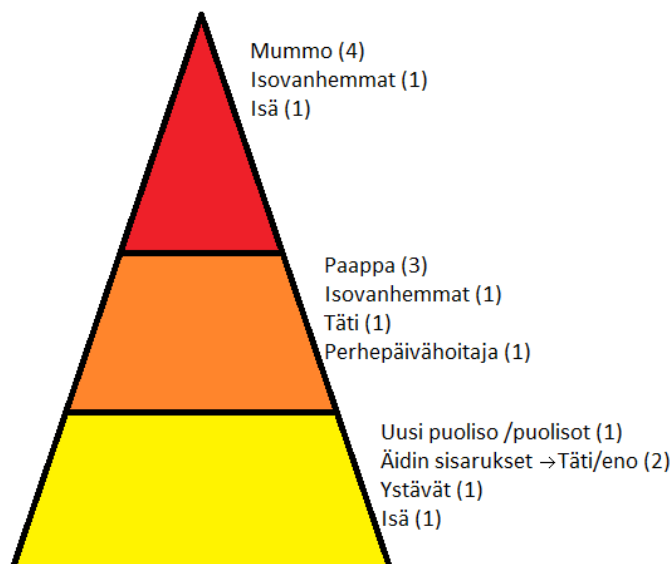
8.8.1 Nimetyt ihmiset

Ensimmäiselle sijalle neljä vastaajista asettavat lapsen mummon. Yksi vastaajista jakaa puolestaan ensimmäisen ja toisen sijan tasan isovanhempien kesken, joten voidaan tulkita, että viisi seitsemästä äidistä mainitsee mummon lapsen tärkeimmäksi aikuiseksi itsensä jälkeen. Yksi vastaajista puolestaan mainitsee ensimmäiselle sijalle lasten isän, joka on ollut eronkin jälkeen tiiviisti läsnä lastensa elämässä. Isän tärkeyden myöntäminen onkin tärkeä asia ja tutkimukset osoittavat, että ne vanhemmat, jotka pystyvät näkemään toisen vanhemman roolin tärkeyden lastensa elämässä, pystyvät myös muuttamaan omia suhtautumistapojaan toiseen ja yhteiseen vanhemmuuteen (Kääriäinen 2008, 93).

Myös *toisella sijalla* vastaukset ovat pitkälti yhdensuuntaisia. Kolme äitiä mainitsee lasten paapan tässä kohdassa ja edellisen mukaan eräs äideistä jakaa sijat yksi ja kaksi tasan isovanhempien kesken. Voidaan siis jälleen tulkita, että paapan mainitsevat yhteensä neljä äitiä toiselle sijalle. Yksi äideistä puolestaan valitsee tässä kohdassa lasten tädin, joka toimii samalla myös lapsen kummina. Yhden äänen toisella sijalla saa myös perhepäivähoitaja.

Kolmas sija puolestaan osoittaa jo hieman suurempaa hajontaa. Samankaltaisuuksia on kuitenkin tässäkin kohtaa. Yksi vastaajista mainitsee kolmanneksi tärkeimmäksi aikuiseksi lapsensa elämässä siskonsa ja toinen lasten enon, joka toimii myös kummin asemassa. Myös uudet puoliset pääsevät tässä kohtaan esiin. Yksi äideistä mainitsee oman uuden miesystävänsä ja toinen äideistä jakaa sijan oman uuden puolisonsa sekä lasten isän uuden puolison kesken. Muina vastauksina tälle sijalle asetettiin myös ystävät, sekä lasten isä, jonka merkitystä oli kuitenkin korostettu kysymysmerkein.

Yksi seitsemästä äidistä ei pystynyt laittamaan henkilöitä järjestykseen, mutta mainitsee omassa luettelossaan lasten tädin, lastenvahdin, ryhmiksen tädit sekä ystävänsä.

Kuva 7. Kolme tärkeintä aikuista lapsen elämässä äidin jälkeen äidin nimeämänä

8.8.2 Perusteet joilla nimetyt ihmiset valittiin

Vanhemmilta tiedusteltiin myös sitä, miksi he valitsivat juuri kyseiset henkilöt. Kaikki saadut vastaukset viittaavat *suhteen läheisyyteen*. Kolme äideistä vastaavat vain yksinkertaisesti, että nimetyt henkilöt ovat perheelle läheisimpiä. Läheisyyteen ja sen tuottamaan iloon viittaa myös kommentti siitä, että ilman näitä ihmisiä elämä olisi tosi kurjaa. Vastauksissa mainitaan myös lasten kaipaus heitä kohtaan, eniten tekemisissä oleminen, sekä se, että kyseiset henkilöt ovat olleet jo vuosia perheen elämässä mukana. Perhepäivähoitajan toiselle sijalle asettanut äiti puolestaan kertoo, että lapsi itse mainitsee hoitajan erittäin tärkeäksi ihmiseksi elämässään.

Yhden äideistä kuvaamana *uusien kumppanien kohdalla* heidän tärkeyteensä lapsen elämässä on vaikuttanut se, että lasten äitipuoli on ottanut lapset kuin omakseen ja luonut näihin hyvän ystävyysuhteen. Oman puolisonsa kohdalla hän

mainitsee myös tämän toverillisen suhteen lapsia kohtaan, jossa hän ei pyri liikaa määräälemään lapsia. Parhaassa tapauksessa käykin niin, että tuttavuuden kehittyessä ja arkea yhdessä eläessä, vanhemman uuden kumppanin kohdalla sosiaalisen isyyden ehdot alkavat täyttyä (Huttunen 2001, 41). Samaa pätee varmasti myös isän uuden kumppanin kohdalla.

8.9 Vanhempien lisäaputoiveet

Vanhemmilta tiedusteltiin heidän lisäavun ja –tuen toiveitansa korvaavan vanhemmuuden tiimoilta. Viisi (71%) äitiä tuovat tässä kohtaan jälleen esille jo useampaan kertaan mainitun *hoitoavun tarpeen*. Kuusi seitsemästä äidistä kertoi ennemmin, että eniten apua korvaavan vanhemmuuden tiimoilta he saavat juuri lastenhoitodossa. Silti lähes saman verran heistä toivoisi siinä vielä lisäapua, jotta voisi saada enemmän omaa vapaa-aikaa.

Henkistä tukea korvaavilta vanhemmilta kertoi aiemmin saavansa neljä äitiä, mutta lisäaputoiveissa sen mainitsee kaksi (29%) vanhempaa. Eräs äiti tarkentaa vielä vastaustaan: ”*Neuvoja uhmaikäisen kiukutteluun.*” Tällaisina haastavina lapsen kasvun aikoina, vanhempi varmasti tuntee helposti olevansa kovin yksin, joten tuen tarve on helppo ymmärtää. Yksi äideistä puolestaan mainitsee, että haluaisi saada enemmän virikkeitä muiden samassa tilanteessa olevien perheiden kanssa. Tämänkin asian taustalla voidaan kenties hahmottaa vertaistuen ja näin ollen henkisen tuen tarvetta.

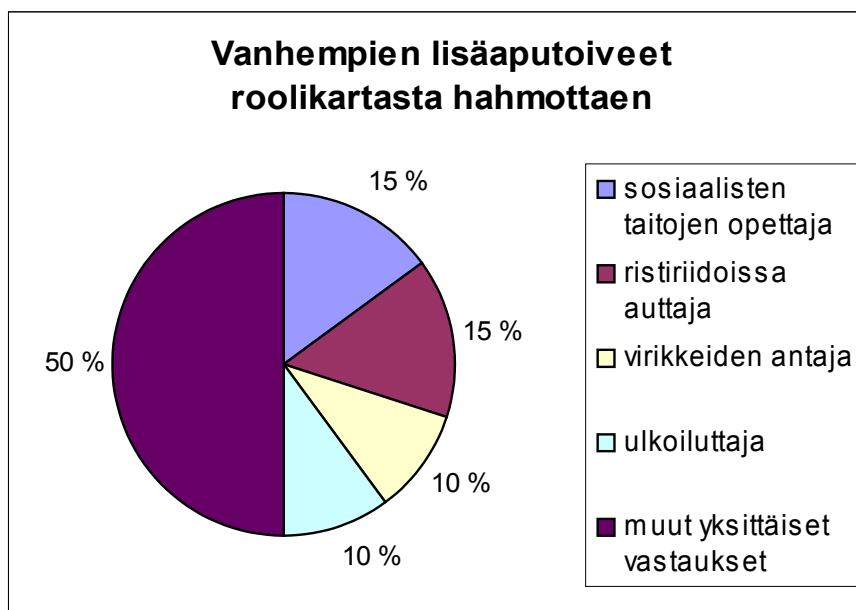
Isompien lasten äiti kertoo toivovansa *tukea lapsilleen aikuistumisen haasteissa sekä oman identiteetin löytymisessä*. Hän mainitsee toiveissan myös roolimallin ja esimerkillisen käytöksen mallin, vaikkakin toteaa lasten niitä myös saaneen eri aikuisten taholta.

Vanhemmilta kysyttiin myös *keittä he tukea ja lisäapua toivoisivat*. Kaksi vanhemmista mainitsevat omat vanhempansa, eli lapsen isovanhemmat. Kaksi vastausta saavat myös lapsen kummit. Kaksi äideistä kertoo, että toivoisi tukea perheen ulkopuolelta. Toinen heistä mainitsee, että on pyytänyt tuloksetta kodinhoitoapua kunnalta esimerkiksi sairastumistilanteessa. Muita vastauksia

mainittiin vain yksi kutakin. Esille pääsivät esimerkiksi sukulaiset, ystävät, tutut, sekä lapsenvahti. Yksi vastaajista mainitsee, että toivoisi saavansa tukea samoilta ihmisiltä joilta sitä saa jo nyt. Toinenkin äiti on samoilla linjoilla kertomalla, että toivoisi sitä kaikilta ihmisiltä, jotka hänen elämässään vaikuttavat jo nyt.

8.10 Omat vahvuudet ja aputoiveet vanhemmuuden roolikartasta hahmotettuna

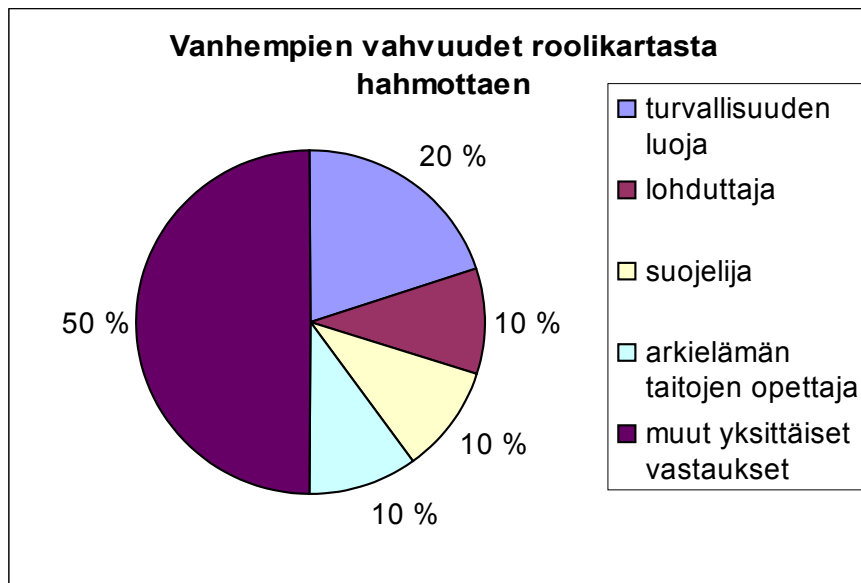
Haastattelun viimeinen tehtävä oli merkata tässä työssä jo enemmän esitellystä vanhemmuuden roolikartasta neljä alaroolia, jotka he pystyvät parhaiten toteuttamaan lapsensa elämässä ja neljä joihin toivoisivat eniten apua korvaavan vanhemmuuden tiimoilta. Alaroleja kartassa on vaihtoehtoisiksi valittavana yhteensä 39 kappaletta. Seitsemästä äidistä kaksi jätti vastaamatta kysymykseen, joten tulokset on poimittu viiden äidin vastauksista. Vaikka vastaajia tehtävässä oli varsin vähän, moni äideistä painottaa samoja alaroleja.

Kuva 8. Vanhempien lisäaputoiveet roolikartasta hahmottaen

Kolme äitiä merkitsee lisäaputoiveekseen kohdan ”sosiaalisten taitojen opettaja”. Kolme ääntä saa myös alarooli ”ristiriidoissa auttaja”. Näiden jälkeen eniten vastauksia saivat kaksi varsin samanlaista tarvetta ”virikkeiden antaja” sekä ”ulkoiluttaja”, joista molemmat saivat kaksi vastausta. Näiden lisäksi yksittäisinä

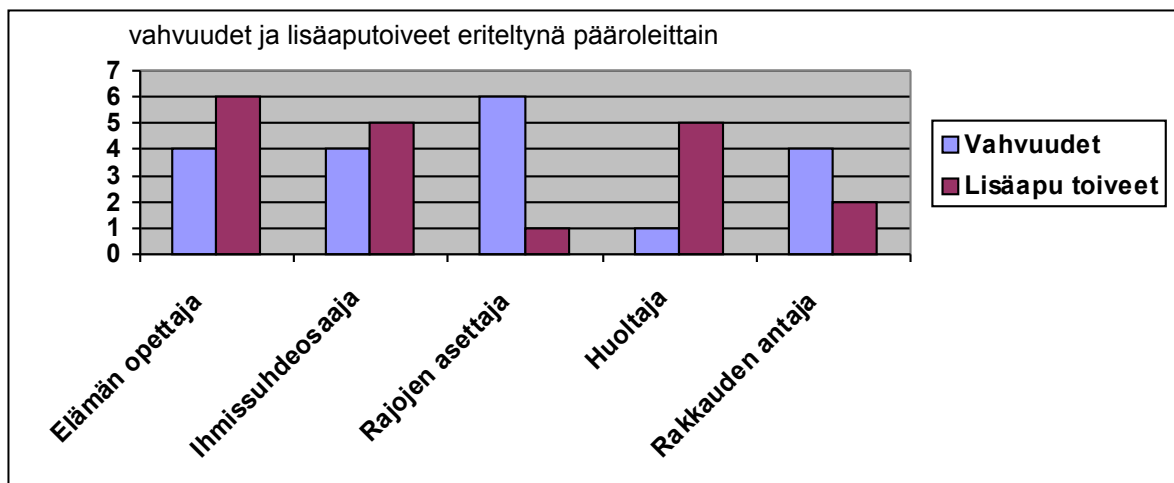
vastauksina toimivat: kannustaja, tasapuolisuuden toteuttaja, sääntöjen ja sopimusten noudattaja ja valvoja, sairauden hoitaja, hellyyden antaja, hyväksyjä, mallin antaja, arvojen välittäjä, sekä perinteiden vaalija.

Kuva 9. Vanhempien vahvuudet roolikartasta hahmottaen

Viidestä äidistä neljä on sitä mieltä, että yksi asioista, joita hän pystyy parhaiten tarjoamaan lapsensa elämään on rooli turvallisuuden luoja. Seuraavaksi eniten vastauksia saivat alaroolit ”lohduuttaja”, ”suojelija” sekä ”arkielämän taitojen opettaja”, jotka kukin saivat kaksi ääntä. Muina yksittäisinä vastauksina esiintyivät roolit: keskustelija, kuuntelija, kannustaja, perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija, fyysisen koskemattomuuden takaaja, vuorokausirytmistä huolehtija, rahan käyttäjä, hellyyden antaja, tapojen opettaja, sekä oikean ja väärän opettaja.

Hajontaa vastaajien kesken oli siis varsin vähän. Hieman enemmän sitä oli kuitenkin omien vahvuuksien hahmottamisen kohdalla. Selvydeksi esitetään vielä pylväsdiagrammi, joka kuvaa valittujen alaroolien määrää vanhemmuuden roolikartan päärooleista sekä vahvuuksien että lisäaputoiveiden kohdalla.

Kuva 10. Vahvuudet ja lisäaputoiveet eriteltynä päärooleittain

Eniten alaroolia vahvuudeksi on valittu pääroolista ”*rajojen asettaja*”, joihin neljän äidin valitsema turvallisuuden luojakin kuuluu. Tämä on tietenkin positiivinen asia, sillä juuri tämä kategoria korostaa äitienkin painottamaa turvallisuutta koskien niin lapsen fyysistä kuin henkistäkin hyvinvointia. Roolin vahvana painottumisesta omassa vanhemmuudessa kertoo myös se, että roolin kohdalle valittiin vain yksi lisäapu toive.

Loppujen pääroolien vahvuudet jakautuvat tasaisemmin, sillä kolmen eri pääroolin kohdalla äidit ovat valinneet yhtäläisen määrän vahvuuksia. Nämä pääroolit ovat: *elämän opettaja*, *ihmissuhdeosaaja*, sekä *rakkauden antaja*. Lisäaputoiveet jakautuvat kuitenkin näiden kohdalla eri tavoin.

Eniten lisäapua toivottaisiin *elämän opettajan* kohdalla. Siellä erityisesti esiin nouseekin sosiaalisten taitojen opettelu. Taakka lapsen evästämisessä elämään ei ole helppo, kun matkaa ei ole jakamassa kumppani. Varmasti myös perheissä, joissa lapsella on samassa kodissa kaksi vanhempaa, painitaan usein kysymysten keskellä, ovatko vanhemmat pystyneet antamaan lapselleen riittävästi tietoja ja taitoja elämässä pärjäämiseksi. Yhden vanhemman perheessä vastuu tästä korostuu, sillä lapselle arjen tilanteissa näiden välittäminen jää vain toisen vanhemmista huolehdittavaksi.

Ihmissuhdeosaajan pääroolin kohdalla tarvetta lisäavulle nähtiin eniten ristiriidoissa auttajan kohdalla. Itse voisin kuvitella, että ristiriitatilanteita esintyy

usein ainakin uhmaikäisten lasten perheissä, joita monet haastateltujenkin pienten lasten perheistä ovat. Yksin eri tilanteiden selvittely väsyttää äitiä ja omaa jaksamista koetellaan varmasti. Ristiriidoissa vanhempi kaipaa tukea erilaisissa kysymyksissä, joita lapsen kasvatuksessa tulee vastaan.

Yhtä paljon tukea kaivattaisiin *huoltajan* pääroolin kohdalla. Tämä on sinänsä huolestuttavaa, että huoltajan roolia voidaan pitää lapsen hyvinvoinnin perustana, koska se sisältää asiat, jotka kuuluvat lapsen perustarpeisiin ja niin sanottuun ”hengissä selviytymiseen”. Toisaalta mainitut lisäaputarpeet tässä kohdassa ovat varsin konkreettisia. Lisää apua kaivattaisiin sairauden hoitamiseen, virikkeiden antamiseen ja ulkoiluttamiseen. Nämä asiat tulivat esille jo tutkimuksen alkupäässä puhuttaessa yhden vanhemman perheen arjesta. Äidin on oltava samaan aikaan siivooja, kasvattaja, arjesta huolehtija ja talouden ylläpitäjä. Toisinaan monessa roolissa toimivan äidin aika on pois lapsen kanssa vietetystä ajasta, johon tukea kaivataankin. Kuten eräs äideistä ennemmin mainitsikin: ”*Olisi hienoa, jos olisi toinen vanhemmista jatkamassa, kun ensimmäinen väsyy.*”

Rakkauden antajan kohdalla äidit ovat kokeneet olevan toiseksi vähiten tarvetta korvaavan vanhemmuuden lisäavulle. Tästä voitaisiin tulkita, että ainakin lapsen elämästä löytyy riittävästi häntä rakastavia ja teoin sen osoittavia ihmisiä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yksinhuoltajista puhuttaessa kohdistetaan heihin vieläkin monesti negatiivisia ajatuksia. Lasten elämän ajatellaan helposti olevan monellakin tapaa vajaavaisempaa kuin kahden vanhemman perheiden lapsilla. Väite pitääkin joissain tapauksissa paikkansa, mutta toisaalta yksinhuoltajalla tai lähivanhemmalla on parhaassa tapauksessa iso verkosto ympärillään vanhemmuutensa tukena. Verkoston tuki voi olla hyvinkin kokonaisvaltaista ja korvaamatonta, kattaen asioita äidin henkisestä tuesta aina lastenhoidolliseen apuun.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että yhden vanhemman perheen arki ei ole helppoa. Vanhemman täytyy samanaikaisesti pystyä huolehtimaan arjen askareista, hankkimaan toimeentulo, sekä viettämään aikaa lastensa kanssa. Tämä johtaa väkisinkin siihen, että välillä vanhempi tuntee olonsa väsyneeksi. Aina aikaa ei tahdo löytyä riittävästi lapsille, kun kaikista askareista täytyy selvitä yksin. Tässä kohtaa oman verkoston tuki on korvaamatonta. Verkoston korvaavat vanhemmat paikkaavat lapsen elämässä puuttuvaa vanhempaa ja toimivat samalla lähivanhemman tukena. Vanhemman hyvinvointi toimii koko perheen hyvinvoinnin perustana, ja tässä asiassa korvaavilla vanhemmilla on oma tärkeä paikkansa hyvinvoinnin tukijana ja varmistajana.

Kyselyn vastaajat olivat pääasiassa noin 35-vuotiaita perheenäitejä. Kuudella vastaajista oli vielä alle viisivuotiaita lapsia ja yhdellä äideistä jo varttuneemmat lapset. Vastaajat olivat suurilta osin yksinhuoltajia, joista osan lapset eivät tavanneet isäänsä ollenkaan, eikä tämä ollut heidän elämässään millään tapaa mukana. Vain yhden perheen kohdalla äiti määritteli isän tärkeäksi henkilöksi lastensa elämässä.

Vastauksissa kävi ilmi, että toisen vanhemman puuttuminen näkyy lapsen arjessa erityisesti äidin väsymisenä suureen vastuuseensa. Jotta aikaa riittäisi myös lapselle, on omassa elämässä täytynyt tehdä myös muutoksia. Erityisesti isän puuttuminen näkyy siinä, ettei lapsilla ole arjessaan isää leikkimässä ja peuhaamassa heidän kanssaan. Pienillä lapsilla saattaa myös esiintyä

tottumattomuutta miehiä kohtaan, mikä saattaa aiheuttaa esimerkiksi pientä pelkoa matalaa ääntä kohtaan. Kun perheestä puuttuu mies, joutuu äiti myös opettelemaan miehisiä töitä. Toisaalta vaativasta työstä selviytyminen voi parhaimmillaan nostattaa myös äidin itsetuntoa. Suurin osa äideistä koki, ettei lapsella ole arjessa mukana riittävästi miehen mallia. Ne jotka miehen mallia totesivat riittävästi löytyvän, mainitsivat lähinnä oman perheensä ja sukunsa miehiä.

Päätutkimusaiheena oli, ketkä toimivat lapsen korvaavina vanhempina. Perheen ja suvun rooli korostui tässä kohtaa suurimpana. Äitien täyttämien verkostokarttojen myötä selvisi, että vanhempien suurimpaan verkostoryhmään kuuluvat oman perheen ja suvun jäsenet. Tästä ryhmästä erottuivat erityisesti äidin omat vanhemmat, jotka mainittiin jokaisessa verkostokartassa. Verkostokarttoja työstettäessä selvisi, että toiseksi eniten lapsen elämässä korvaavaa vanhemmuutta toteuttavat muut tärkeät ihmiset, kuten ystävät ja kummit. Viimeisenä sijalla tulevat perhettä lähellä olevat ammattilaiset. Tästä ryhmästä tärkeälle sijalle nousivat erityisesti päivähoidon ammattilaiset.

Vanhempien mielestä tärkeäksi asiaksi korvaavien vanhempien kohdalla osoittautui heidän positiivinen suhteensa lapseen. Erityisen tärkeäksi nostettiin suhteen läheisyys lapsen ja aikuisen välillä. Positiivisesti suhteiden syntymiseen on vaikuttanut erityisesti lapsen ja aikuisen yhdessä viettämä aika.

Työn toinen päätutkimusaihe oli, missä asioissa korvaavat vanhemmat auttavat. Tutkimuksessa selvisi, että suurimman avun korvaavilta vanhemmilta äidit saavat lapsenhoidollisissa asioissa sekä henkisen tuen muodossa. Vaikka nämä asiat viittaavat yhtäkkiseltään enemmän äitiin itseensä kuin lapseen, on näillä asioilla suuri merkitys äidin jaksamiselle ja näin ollen lapsen hyvinvoinnille. Korvaavat vanhemmat luovat myös perheen ympärille turvallista ilmapiiriä ja vaikuttavat osaltaan siinä, että lapsi saa monenlaisia aikuisen malleja elämäänsä.

Vastauksista kävi ilmi, että vaikka vanhemmat saavat eniten apua juuri lastenhoidollisissa asioissa, siihen kaivattaisiin myös eniten lisäapua. Vaikka korvaavat vanhemmat auttavat äitiä saamaan välillä aikaa myös itselleen,

toivoisivat äidit pääsääntöisesti vielä enemmän vapaa-aikaa. Lähinnä tukea ja apua kaivattaisiin lisää omalta perheeltä ja sukulaisilta. Juuri niiltä, jotka nousivat verkostossa tärkeimmiksi ihmisiksi.

Korvaavilla vanhemmilla on tärkeä paikka niin lapsen kuin äidinkin hyvinvoinnin tukijoina. Äidit painottivat vastauksissaan, että elämä ilman korvaavia vanhempia olisi raskasta ja samalla myös ilottomampaa. Parhaimmillaan lapsen elämässä olevat korvaavat vanhemmat paikkaavat konkreettisesti puuttuvan vanhemman paikkaa elämällä lapsen kanssa tämän arkea. Ihannetapauksessa he ovat myös niitä aikuisia, jotka lapset itse nimeävät vartuttuaan oman elämänsä tärkeimmiksi korvaaviksi vanhemmiksi.

Tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää yhden vanhemman perheen arkeen tutustuttaessa. Tuloksista selviää esimerkiksi, mitä puutteita vanhemmat näkevät arjessa, jossa lapsella ei ole toista vanhempaa. Samat ongelmat toistuivat monen äidin kohdalla, joten annettuja vastauksia voitaisiin soveltaa esimerkiksi yksinhuolatajien tuen tarpeita kartoitettaessa. Haastattelujen perusteella voidaan myös paneutua vanhemman ympärillä olevaan verkostoon ja kenties helpottaa muitakin lapsensa kanssa yksin asuvia vanhempia hahmottamaan ympärillään olevaa tukijoukkoa.

10 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää yhden vanhemman perheen vanhemman saamaa tukea lastensa kasvatustyössä. Tarkoituksena oli selvittää, ketkä aikuiset paikkaavat puuttuvan vanhemman paikkaa ja mitä heidän tarjoamansa apu on käytännössä. Sosiaalialalla oikeiden vastausten sijaan on välillä tärkeämpää löytää oikeat kysymykset. Tätä kykyä testattiin myös haastattelukaavakkeen laatimisessa. Haasteelliseksi kysymysten asettelun teki esimerkiksi se, että varsinaisesti ”korvaava vanhemmuus” ei ole mikään yleinen käsite. Aiheesta puhutaan muun muassa avun saamisena, sosiaalisen verkoston antamana tukena, sekä roolimallin antajan näkökulmasta, mutta varsinaista yhteistä yläotsikkoa näille asioille ei ole. Työssä halusinkin päätutkimusaiheen lisäksi ikään kuin luoda kehyksiä tälle kuulemalleni käsitteelle ja mielestäni siinä myös hyvin onnistuin.

Työssä korvaavaa vanhemmuutta aletaan ensin hahmotella teorian viitekehyksestä. Teoriassa käsitellään vanhemmuutta ja verkoston antaman tuen tärkeyttä siinä. Tämän jälkeen vanhemmuuden käsitteleminen jatkuu ikään kuin uuden näkökulman kautta, jossa määritellään ensin yksinhuoltajuutta ja tähän liittyvää arkea. Yksinhuoltajuuden määrittelyn myötä päästään luonnollisesti jatkamaan äidin ja isän merkityksestä lapselle, sekä pohtimaan tähän liittyviä ongelmia. Viimeisenä varsinaisena teorian osuutena tutkitaan myös lapsen oikeutta molempiin vanhempiinsa Suomen lain ja lapsen oikeuksien sopimuksen kautta. Ennen tutkimukseen pääsyä esitellään vielä lyhyesti molemmat tutkimukseen osallistuneet ryhmät, sekä perehdytään varsinaisiin tutkimusongelmiin sekä tutkimuksen toteutukseen. Varsinaisessa tutkimuksen analysoinnissa korvaavan vanhemmuuden käsittelyä alustetaan ensin tutustumalla yhden vanhemman perheen arkeen. Tämän jälkeen siirrytään tarkastelemaan vanhemman ympärillä olevaa verkostoa, joka toteuttaa korvaavaa vanhemmuutta. Heidän kohdallaan käsittelyä jatketaan siitä, miksi he ovat valittuina ja mikä on vaikuttanut positiivisesti heidän ja lasten välisen suhteen syntyyn. Lisäksi tarkastellaan heidän antamaansa apua sekä vanhempien lisätoiveita.

Työssäni saavuttamiini tuloksiin olen tyytyväinen, vaikka toivoinkin saavani hieman enemmän vastauksia. Siitä huolimatta, että vastauksia palautui vain seitsemän kappaletta, löytyi niiden avoimista kysymyksistä hyvin paljon yhtäläisyyksiä. Suoraan yleistettäviä saadut tulokset eivät varmasti ole, mutta suuntaa uskoisin niiden antavan. Toisaalta vastaukset perustuivat vastaajien omiin kokemuksiin ja näkemyksiin ja kuvasivat näin ollen hyvin juuri tämän joukon elämäntilanteita. Tutkimuksen tärkeimmäksi tavoitteeksi ei alunperinkään asetettu yleistettävyyttä, vaan ilmiön kuvaamista haastateltujen antamien vastausten kautta, ja tässä asiassa koen myös onnistuneeni.

Johtopäätöksissä selvisi, että vanhempien ympärillä on laaja verkosto, mutta apua moneen tärkeään asiaan kaivattaisiin edelleen lisää. Monessa kohtaa arki koetaan haastavaksi ja vanhempaa väsyttäväksi. Tutkimuksesta kävi ilmi, että korvaavilla vanhemmilla on suuri merkitys niin äitien itsensä kuin lapsenkin elämässä.

Uskon, että työn reliabelisuus, eli toistettavuus, säilyy samojen äitien kohdalla ainakin jonkin aikaa. Asiat, joissa äidit näkivät esimerkiksi tuen tarvetta omassa arjessaan, toistuivat monessa kohtaa ja monen vastaajan kohdalla, joten samoille tuen tarpeille on tarvetta varmasti myös jatkossa ja muiden samassa tilanteessa olevien äitien kohdalla. Toistettavuus tuskin kuitenkaan säilyy useampaa vuotta, ainakaan samojen äitien kesken, sillä esimerkiksi lapset varttuvat ja tarpeet muuttuvat. Validius, eli pätevyys toteutuu mielestäni hyvin. Vastaukset mittasivat sitä, mitä halusinkin niiden mittaavan ja vastaukset päätutkimusaiheisiin selvisivät niistä. Muutaman kysymyksen kohdalla olisin kuitenkin toivonut kysymyksessä asiaa mietittävän vielä enemmän lapsen kannalta, ei niinkään äidin. Toisaalta totta on myös se, että esimerkiksi äidin oma hyvinvointi toimii koko perheen hyvinvoinnin perustana ja omiin tarpeisiin viittaaminen on siksi myös perusteltu vastaus.

Jaetuista haastattelukaavakkeista palautui vain seitsemän, mikä oli hieman vähemmän kuin olin ajatellut. Jälkeenpäin ajatellen olisi luultavasti ollut parempi, mikäli olisin itse päässyt ryhmien kokoontumisiin paikalle jakamaan haastattelut. Tämä olisi suonut vanhemmille lisäksi mahdollisuuden kysyä neuvoja esimerkiksi vanhemmuuden roolikartta-kysymyksessä, jonka ainakin toinen kahdesta tehtävän

täyttämättä jättäneistä äideistä oli jättänyt tekemättä miellettyään tehtävänannon epäselväksi. Toisaalta kun pyydettyjen haastattelujen taustalla olisi ollut oikea ihminen, eikä vain nimi saatekirjeen ensimmäisellä sivulla, olisivat haastateltavat voineet olla motivoituneempia täyttämään kyselyn. Vastaavasti tutkimuksen toteuttaminen suullisena haastatteluna olisi auttanut minua esimerkiksi suuntaamaan annettuja vastauksia enemmän lapsen näkökulmaan.

Aiheesta kirjoittaessani mielenkiintoani piti yllä koko ajan se, että käsitelty aihe hahmottui koko ajan loppua kohti. Haastattelujen koonti ja työstö on ollut mielenkiintoinen prosessi juuri tästä syystä. Korvaavan vanhemmuuden käsite hahmottuu lukijalle tutkimuksen lukemisen myötä, ja myös vanhemmat mielsivät haastattelua tehdessään mielestäni hyvin käsitteen merkityksen.

Jatkotutkimusaiheita korvaavasta vanhemmuudesta olisi lukuisia. Itselleni nousee ajatus tutkimuksesta, jossa vanhempien sijaan haastateltaisiinkin heidän ympärillään olevaa verkostoa, eli itse korvaavia vanhempia. Heidän kohdallaan asioita voitaisiin tutkia saman tyyლისin kysymyksin, joilla tässä työssä on haastateltu vastanneita äitejä. Asiaan saataisiin näin kuitenkin aivan eri näkökulma. Erityisen mielenkiintoinen voisi olla myös tutkimus, jossa jo varttuneempia lapsia haastateltaisiin heidän antamastaan merkityksestä korvaavalle vanhemmuudelle, sekä selvitetäisiin, ketkä heidän mielestään ovat sitä toteuttaneet ja miten tämä on näkynyt heidän elämässään.

LÄHTEET

Airola, Marja & Tarsalainen, Anne 2003. Perheessä on voimaa. LK-kirjat. 1p. Helsinki.

Clarke-Stewart, Alison, Friedman, Susan & Koch, Joanne 1985. Child Development. A Topical Approach. John Wiley & Sons, Inc. 1p. Canada.

Dieckmann, Maijaliisa 2002. Ikiomat isovanhemmat. Kokemus, viisaus, elämäntaito. Recallmed. 1p. Klaukkala.

Flinck Aune 2008. Lapsen oikeus isään turvattava myös parisuhteen kariutuessa. Helsingin Sanomat. Päivitetty 30.11.2008 [online] [viitattu 23.10.2010].

Saatavilla www-muodossa:

[http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Lapsen+oikeus+is](http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Lapsen+oikeus+is%C3%A4%C3%A4n+turvattava++my%C3%B6s+parisuhteen+kariutuessa/HS20081130SI1MP02db9)

[%C3%A4%C3%A4n+turvattava++my](http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Lapsen+oikeus+is%C3%A4%C3%A4n+turvattava++my%C3%B6s+parisuhteen+kariutuessa/HS20081130SI1MP02db9)

[%C3%B6s+parisuhteen+kariutuessa/HS20081130SI1MP02db9](http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Lapsen+oikeus+is%C3%A4%C3%A4n+turvattava++my%C3%B6s+parisuhteen+kariutuessa/HS20081130SI1MP02db9)

Forssen, Katja, Haataja, Anita & Hakovirta, Mia 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuksen julkaisusarja D 50/2009. Väestöliitto. 1p. Helsinki.

Gottberg, Eva 1994. Yksinhuoltajan elämänhallinnan opas. Teoksessa Sairisalo, Heljä (toim.) Ajatus. 1p. Helsinki.

Grant J.P. 2010. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Unisef [online]. Päivitetty 26.4.2010 [viitattu 17.9.2010]. Saatavilla www-muodossa:

http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus

Heikkilä, Marianne & Luumi, Pertti 2003. Rakasta lasta – Suojele lapsuutta. LK-kirjat. 1p. Helsinki.

Hermanson, Elina 2007. Lapsiperheen oma kirja. Terveys syntymästä kouluikään. Duodecim. 1p. Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2000. Tutki ja kirjoita. Tummavuori. 6p. Vantaa.

Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. PS-kustannus. 1p. Jyväskylä.

Ijäs, Kirsti 2004. Isovanhemmat muutosten keskellä. Kirjapaja. 1p. Helsinki.

Isyyslaki 5.9.1975 / 700

Kansaneläkelaitos 2010. Elatustuki ja elatusapu. [online]. Päivitetty 28.6.2010

[viitattu 5.10.2010]. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/301208095135HL?OpenDocument>

Karvia. Lapsen huolto- ja tapaamisoikeussopimuksesta sekä elatusturvasta –

Yleistietoa eroaville vanhemmille lapsen perusoikeuksista. [online]. [viitattu

15.3.2010] Saatavilla www-muodossa: [http://www.karvia.fi/kunnanpalvelut/docs/](http://www.karvia.fi/kunnanpalvelut/docs/LS_ja_ET-OPAS.pdf)

[LS_ja_ET-OPAS.pdf](http://www.karvia.fi/kunnanpalvelut/docs/LS_ja_ET-OPAS.pdf)

Kääriäinen, Aino 2008. Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun keskusliitto Neuvo-projekti. 1p. Helsinki.

Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975 / 704

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983 / 361

Lawrence, Balter & Tamis-LeMonda, Catherine S. 1999. Child Psychology. A Handbook of Contemporary Issues. Edwards Brothers, Ann Arbor, MI. 1p. Philadelphia.

Leinonen, Jenni 2004. Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. [online].

[viitattu 26.2.2010]. Saatavilla www-muodossa:

<http://elektrohelsinki.fi/se/p/0355-1067/39/3/vanhemmu.pdf>

Linna, Pirkko 1994. Perhe. Tampereen Yliopisto. 1p. Tampere.

Mäkijärvi, Leena 1995. Viikonloppulapsi. LK-kirjat. 1p. Helsinki.

Nousiainen, Kirsi 2004. Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentamisen tiloja. Helsingin yliopisto. 1p. Helsinki.

Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Teoksessa Lämsä, Tiina (toim.) PS-kustannus. 1p. Jyväskylä.

Rönkä, Anne & Rönkä, Toivo 1994. Isän viisaus. Tasapainoon ja eheyteen isänä, äitinä, puolisona ja kasvattajana. Ajatus. 1p. Helsinki.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [online] (viitattu 27.9.2010). Saatavilla www-muodossa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Saari, Seija diakoni 28.10.2010. Seinäjoen seurakunta, Seinäjoki. Haastattelu.

Salminen, Pirjo (toim.) 2005. Yhdessä kasvamaan. Opetus 2000. Kohti välittämisen toimintakulttuuria. PS-kustannus. 1p. Jyväskylä.

Sinkkonen, Mirja 2001. Äidiksi lapselleni. Kirjapaja. 1p. Helsinki.

Sosiaaliportti 2010. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä.

Vanhemmuuden roolikartta. [online]. [viitattu 15.3.2010]. Saatavilla www-muodossa: [http://sosiaaliportti.fi/fi-](http://sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vanhemmuudenroolikartta)

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vanhemmuudenroolikartta](http://sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/vanhemmuudenroolikartta)

Sosweb 2010. Verkostokartta. [online]. [viitattu 27.9.2010]. Saatavilla www-muodossa: <http://www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/verkostokartta.htm>

Spock, Benjamin 1988. Vanhemmuus. WSOY. 1p. Juva.

Sund, Ralf 2005. Ero! Selviytymisopas miehelle. Kirjastudio. 1p. Helsinki.

Terveyskirjasto 2010. Vanhemmuuden roolikartta. [online]. Päivitetty 4.1.2008 [viitattu 15.3.2010]. Saatavilla www-muodossa:

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lok00027

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5p. Helsinki.

Vaasan Setlementti viesti 2008. 60-vuotta Ihmisen puolesta, ihmisen kanssa, läpi elämän.

Valkonen, Leena 1995. Kuka on minun vanhempani? Perhehoitovuoren vanhempisuhteet. Stakes Tutkimuksia 52. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. 1p. Helsinki.

Valkonen, Leena 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylän yliopisto. 1p. Jyväskylä.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry 2010. Valtakunnalliset jäsenyhdistykset. [online]. [viitattu 13.10.2010]. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.yvpl.fi/index.php?sivu=olohuoneet>

Yhteishyvä 9/2010. Lappalainen, Tiia. Koti kahtia.

LIITELUETTELO

Liite 1. Tutkimislupa-anomus Vaasan Setlementtiyhdistys

Liite 2. Tutkimislupa-anomus Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry

Liite 3. Saatekirje

Liite 4. Kyselylomake

LIITE 1

Taina Riipinen

Vaasan Setlementtiyhdistys

7.9.2010

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Opiskelen Vaasan ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutusohjelmassa (sosionomi 210 op). Opintoihini kuuluu opinnäytetyö (20 op).

Opinnäytetyöni aihe on: Korvaava vanhemmuus, ja kohderyhmänä ovat yhden vanhemman perheet.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii lehtori Ahti Nyman, puh 0400 113 959 , e-mail: ahti.nyman@puv.fi , postiosoite Ahti Nyman, Sosiaaliala, Wolffintie 30, 65100 Vaasa

Pyydän kohteliaimmin lupaa saada suorittaa opinnäytetyöhöni liittyvä tiedonkeruu organisaationne Yksinhuoltajien äitiryhmässä. Aineisto kerätään niin että vastaajat pysyvät anonyymeinä, ja kerätty aineisto tulee ainoastaan tutkijan käyttöön tätä tutkimusta varten. Tutkimuksen valmistuttua kerätty aineisto hävitetään. Tutkimusraportti toimitetaan organisaatioonne tutkimuksen valmistuttua.

Alkuperäisessä yhteystiedot
Henna Mattila,

Liitteet: tutkimussuunnitelma

Tutkimuslupa myönnetty

Tutkimuslupa evätty

Päivämäärä 9.9.2010

Allekirjoitus: Taina Riipinen

LIITE 2

Selja Saari

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry

15.10.2010

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Opiskelen Vaasan ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutusohjelmassa (sosionomi 210 op). Opintoihini kuuluu opinnäytetyö (20 op).

Opinnäytetyöni aihe on: Korvaava vanhemmuus, ja kohderyhmänä ovat yhden vanhemman perheet.

Opinnäytetyön ohjaajana toimii lehtori Ahti Nyman, puh 0400 113 959 , e-mail: ahti.nyman@puv.fi , postiosoite Ahti Nyman, Sosiaaliala, Wolffintie 30, 65100 Vaasa

Pyydän kohteliaimmin lupaa saada suorittaa opinnäytetyöhöni liittyvä tiedonkeruuta organisaationne Yksin- ja yhteishuoltajien Olohuone ryhmälle. Aineisto kerätään niin että vastaajat pysyvät anonymoineinä, ja kerätty aineisto tulee ainoastaan tutkijan käyttöön tätä tutkimusta varten. Tutkimuksen valmistuttua kerätty aineisto hävitetään. Tutkimusraportti toimitetaan organisaatioonne tutkimuksen valmistuttua.

Henna Mattila, c Alkuperäisessä yhteystiedot

Litteet: tutkimussuunnitelma
haastattelukaavake

Tutkimuslupa myönnetty Tutkimuslupa evätty

Päivämäärä Seinäjokei 28.10.2010

Allekirjoitus: Selja Saari

LIITE 3

Hyvä Vanhempi!

Opiskelen Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi, valmistuen joulukuussa 2010. Opinnäytetyöni teen aiheesta ”Korvaava vanhemmuus”, jota tämä haastattelukaavake koskee.

Korvaavalla vanhemmuudella työssä tarkoitetaan kasvatuksellista tukea, jota yhden vanhemman perheen äiti tai isä saa osakseen lastensa kasvatustyössä toisilta aikuisilta. Toisin sanoen, työssä yritetään kartoittaa niitä henkilöitä ja sitä tukea, jotka ovat lapsen elämässä ikään kuin paikkaamassa puuttuvan vanhemman paikkaa (käytännön esimerkiksi isättömässä perheessä välittämässä lapselle miehen roolia). Saamasi avun lisäksi tiedustelen myös esimerkiksi toiveitasi, millaisiin kasvatuksellisiin asioihin yhden vanhemman perheessä toivoisit saavasi enemmän tukea.

Haastateltavakseni olen valinnut Teidät _____
Toivon, että voisit käyttää pienen hetken tutkimuskysymyksiini vastaten.

Henkilöllisyytesi pysyy salaisena, koska kyselyyn vastataan nimettömänä. Kyselylomake palautetaan minulle ohjaajanne kautta.

Osallistumisesi on tärkeää, että tutkimusaineistoa kertyisi mahdollisimman paljon ja tutkimustulokset olisivat oikeita. Mikäli mieleesi tuli jotain mitä haluaisit minulta työhöni tai saamaasi haastattelukaavakkeeseen liittyen kysyä sen täytettyäsi, vastaan mielelläni kysymyksiisi.

Kiitos paljon jo etukäteen ja lämmintä syksyä Sinulle!

Ystävällisin terveisin

Henna Mattila
Lähiosoite 1
60100 Seinäjoki
050-1122334
e0700542@puv.fi

LIITE 4

KYSELYLOMAKE**Taustatiedot:**

1. Olen: Nainen Mies
2. Ikäni: _____-vuotta
3. Olen:
- Eronnut, erostani on kulunut _____ - vuotta
  - Perustanut perheen yksin
  - Leski
4. Huoltajuussuhde lapsiini:
- Yksinhuoltaja
  - Yhteishuoltajuudessa
5. LAPSENI: Ikä, sukupuoli
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Lasten suhde toiseen vanhempansa:

6. Lasteni suhde toiseen vanhempansa on:

- Hyvin läheinen
- Läheinen
- Melko läheinen
- Melko etäinen
- Etäinen
- Lapsillani ei ole mitään suhdetta toiseen vanhempansa

7. Lapseni tapaavat toista vanhempansa:

- Joka viikko
- Eivät viikoittain mutta useamman kerran kuukaudessa
- Kerran kuukaudessa
- Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- Lapseni ei tapaa toista vanhempansa

8. Mikäli lapsesi ei tapaa toista vanhempansa lainkaan, tämä johtuu siitä että:

- Toinen vanhemmista ei ole milloinkaan ollut mukana kuvioissa
- Toinen vanhemmista ei halua tavata lastaan
- Lapsi ei halua tavata vanhempansa
- Se on lapsen edun mukaista, koska

Muu syy, mikä?

---

9. Näistä haluan vielä sanoa:

Ilman toista vanhempaa:

10. Millä tavalla toisen vanhemman puuttuminen näkyy lastesi arjessa?

---

11. Miten mielestäsi erityisesti isän puuttuminen näkyy perheessä? Entäpä äidin?

---

12. Voidaanko näitä puutteita tukea? Miten?

---

13. Mitä mieltä olet väitteestä, että tytöt kärsivät enemmän äidin puutteesta kuin pojat ja päinvastoin pojat kärsivät enemmän isän puutteesta kuin tytöt?

---

14. Miten lapsen eri elämänvaiheissa (pikkulapsi-ikä, murrosikä, jne.) toisen vanhemman puuttuminen näkyy?

---

15. Löytyykö lapsesi lähipiiristä riittävästi sekä miehen että naisen roolia? Miksi? Miksi ei?

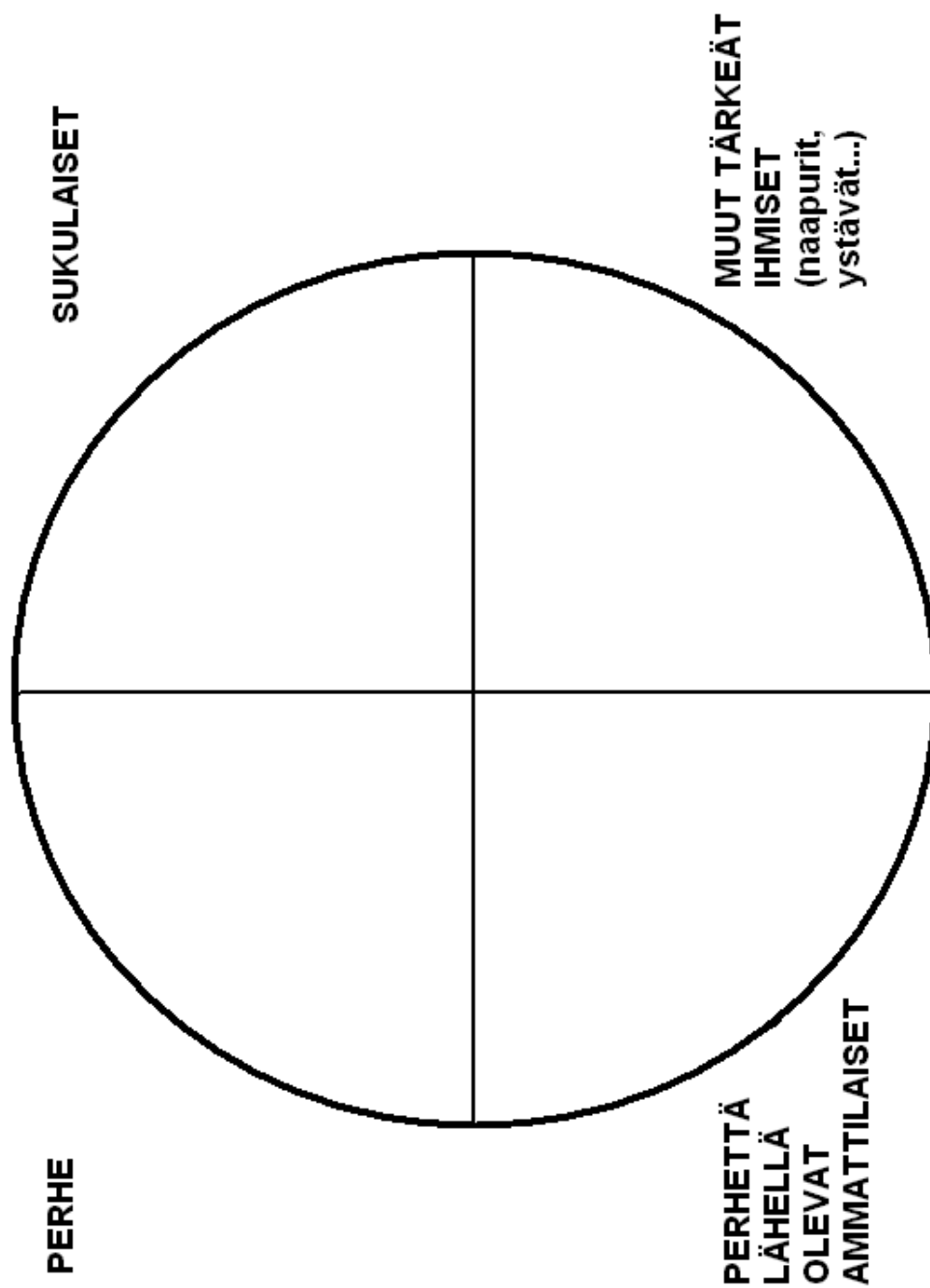

Verkostokartta:

Seuraavalla sivulla on verkostokartta.

Verkostokarttaa käytetään oman tukijoukon ja lähipiirin hahmottamisessa. Mitä lähemmäksi ympyrän keskustaa henkilö merkataan, sitä läheisemmin hän on piirtäjän elämässä mukana.

Merkitse verkostokarttaan nimeämällä esimerkiksi ”opettaja”, ”veljeni”, ”uusi puolisoni” jne. mielestäsi oman lapsesi kohdalla korvaavaa vanhemmuutta toteuttavat henkilöt.

Verkostokartan avaaminen:

16. Miksi nimesit juuri kyseiset henkilöt verkostokarttaasi?

---

17. Mitkä asiat ovat vaikuttaneet positiivisesti näiden suhteiden syntymiseen lastesi ja kyseisten aikuisten välillä? Voit myös eritellä vastausta henkilöittäin.

---

18. Millaiseksi kuvailisit lastesi ja näiden aikuisten suhdetta? Voit myös eritellä vastausta henkilöittäin.

---

19. Mitä mieltä olet siitä, voivatko perhettäsi lähellä olevat ammattilaiset (päiväkodin henkilökunta, iltapäiväkerhon ohjaaja, jne.) olla mukana toteuttamassa korvaavaa vanhemmuutta? Miksi? Miksi ei?

---

20. Missä korvaavaan vanhemmuuteen liittyvissä asioissa karttaan piirtämäsi henkilöt auttavat?

---

21. Millä tavalla joutuisit vanhemmuudessa kovemmalle ilman heitä?

---

22. Miten kyseisten henkilöiden puuttuminen näkyisi lastesi arjessa?

---

23. Nimeä vielä järjestyksessä kolme tärkeintä aikuista sinun jälkeesi lapsesi elämässä:

1.

2.

3.

---

24. Miksi valitsit juuri heidät?

Lisäapu toiveet

25. Mihin asioihin toivoisit korvaavan vanhemmuuden tiimoilta lisää apua ja tukea?

---

26. Keitä sitä toivoisit?

---

27. Seuraavalla sivulla on vanhemmuuden roolikartta. Jokainen vanhemmuuden rooli on tärkeä lapsesi elämässä ja varsinaisesti rooleja ei kuulukkaan ajatella paremmuusjärjestykseen. Jokaisella pääroolilla on myös tietyt siinä korostuvat alaroolinsa, jotka lukevat kyseisen pääroolin vieressä. Lähes aina vanhempi edustaa kerrallaan useampaa roolia, eikä kukaan sitoudu pelkästään yhteen.

Ympyröi kartasta neljä alaroolia, jotka pystyt mielestäsi parhaiten tarjoamaan lapsesi elämään vanhempana. Alleviivaa neljä alaroolia, joihin toivoisit eniten apua korvaavan vanhemmuuden tiimoilta

SUURKIITOS ANTAMASTASI AJASTA!

VANHEMMUUDEN ROOLIKARTTA®

Vanhemmuuden viisi keskeistä osa-aluetta

-arkielämän taitojen

opettaja

-oikean ja väärän

opettaja

-mallin antaja

-arvojen välittäjä

-tapojen opettaja

-perinteiden vaalija

-sosiaalisten taitojen

opettaja

-kauneuden arvostaja

ELÄMÄN OPETTAJA

IHMISSUHDEOSA AJA

-keskustelija

-kuunteilija

-ristiriidoissa auttaja

-kannustaja

-tunteiden hyväksyjä

-anteeksiantaja-/pyytäjä

-itsenäisyyden tukija

-tasapuolisuuden

toteuttaja

-perheen ja lapsen

ihmissuhteiden vaalija

-itsensä rakastaja

-hellyyden antaja

-lohduttaja

-myötäeläjä

-suojelija

-hyväksyjä

-hyvän huomaaja

RAKKAUDEN ANTAJA

Lapsen tarpeet eri
kehitysvaiheissa

RAUOJEN ASETTAJA

-fyysisen koskemattomuuden

takaaja

-turvallisuuden huoja

-sääntöjen ja sopimusten

noudattaja ja valvoja

-ein-sanoja

-vuorokausiyritymistä huolehtija

-omien rajojensa asettaja

HUOLTAJA

-ruoan antaja

-vaateita

-virikkeiden antaja

-levon turvaaja

-rahan käyttäjä

-puhtaudesta huolehtija

-ympäristöstä huolehtija

-sairauden hoitaja

-ulkoihuttaja

